

O RAZMERAH PROLETARSKIH ŽEN.
IVANKA.

Ako nasprotniki sodobnega ženskega gibanja emfatično kličejo: Žena je rojena za materinstvo, žena ostani v družini! — je to z ozirom na razmere proletarijata krvava ironija. Saj je ta klič pač razumeti tako, da se žena posvečaj edno le vzgoji otrok in gospodinstvu. Ali tega proletarska žena ne more iz dveh tehtnih vzrokov: prvič sama ni dovolj vzgojena ter mnogokrat nima pojma o vzgoji, drugič pa jo razmere tirajo, da si išče kruha izven doma, izven svojega gospodinstva. O tem predmetu nekoliko vrstic!

Današnje socialne oz. gospodarske razmere so take, da se proletarska t. j. delavska družina skoro absolutno ne more hraniti in vzdržavati z zaslužkom družinskega očeta samega. Saj velika vsota večina delavstva ne zasluži redno vsak dan niti 3 K. Kdor le količkaj pozna gospodinstvo, mora priznati, da ob sedanjih vsestranskih draginji niti tri krone ne zadostujejo družini, ki ima samo enega otroka, za vse potrebščine življenja, ki bi bilo dostojno človeka. Sedaj pa pomislimo, kako naj živi družina — često mnogoštevilna —, katere hranitelj zasluži na dan manj nego dve kroni, a ob nedeljah in praznikih celo nič! To je ravno toliko, da visi uboga družina vedno med lakoto in smrtjo.

No, proletarijat si skuša pomagati s tem, da se tudi žene vdeležujejo borbe za kruh.

Dandanes že težko najdemo proletarsko družino, v kateri bi tudi žena ne pridobivala eksistenčnih sredstev, bodisi na ta ali oni način. Omožene ženske se na-

hajajo po vseh tovarnah, skladiščih, pri zidarjih in vseh mogočih podjetjih. Druge pa se pečajo doma s pranjem, likanjem, šivanjem itd., ali pa hodijo streč v meščanske hiše. Žalostno je potem z vzgojo otrok in z družinskim življenjem sploh, sosebno tam, kjer hodi žena v tovarno ali na kako drugo delo izven hiše. Ves dan dan ostajajo te žene z doma in le na večer se vračajo, da v jutro zgodaj zopet odidejo. Hranijo se z malenkostmi — lonček slabe kave ali malo sadja s koscem kruha, to je vsa njih hrana čez dan. Ko pridejo zvečer domov, so zmučene in trudne, noge so jim težke kakor svinec. Mnoga pa je še morda o tem noseča. Kako bi vsaj sedaj, po dnevnem trudu, potrebovale tečne večerje in počitka! Ali to ni mogoče. Ako n'ima že večjih otrok, tedaj jo čaka zvečer doma obilica gospodinskih poslov. Pospravljati mora, pomivati in kuhati večerjo. Vode in drv bi ji pač lahko prinesel mož, a pomagati ženi v gospodinstvu se seveda ne strinja z njegovim možkim dostojanstvom. Ker vé, da je žena ob istem času kakor on končala dnevno delo, da torej večerje še ne bo takoj, noče iti niti domov, marveč jo krene v žganjarijo, kjer pušča često polovico svojega zaslužka in velik del svojih duševnih in telesnih moči. Ko pa pride domov, hoče, da ga skleda že čaka na mizi, sicer žena ne čuje posebno prijaznega pozdrava. Vsi možje seveda niso taki, a mnogi gotovo.

Vzemimo, da ima taka delavska družina jednega ali več otrok, ki so že toliko dorasli, da si lahko sami pomagajo, torej v starosti petih in več let. Toliko stare jih navadno jemljejo iz reje ter držijo pri sebi. Zjutraj jim dajo še celo zaspanim

zajutrek; na določen kraj pa jim pripravijo za kosilo morda malo kave ali drugo malenkost in košček kruha. Zabičijo jim, da ne smejo preje jesti nego opoludne, da ne smejo napraviti nikake škode v stanovanju ali na obleki, ker sicer gorjé jim! Kaki sosedi pa priporoče, naj malo popazi na otroke. Dete mora potem ves dan prebiti samo sebi prepuščeno. Sosedini otroci ga dražijo in tolčejo, a ako jim ono vrača milo za drago, tedaj bo zvečer joj, ko bo sosedu tožila materi, kako je bil poreden, kako je tepel njene otroke, kako je sploh zloben itd. Delavka je zamučena, jezna, da moža zopet ni domov, v gospodinstvu je vse narobe, saj nima nikdar toliko časa, da bi je temeljito uredila, z jedno besedo: vzrokov ima polno za jezo in nepotrpežljivost. Zdaj ji pa še otrok dela take preglavice! In nanj navadno izlije ves svoj srd, ki so ga podžgale razne neprijetnosti. Pretepava ga besno, morda tudi preklinja, mesto da bi ga z mirno besedo poučila, zakaj tega in onega ne sme. Jednako kruto postopa z otrokom tudi vselej, kadar se mu je po neprevidnosti ali nesreči primerilo, da je kaj poškodoval ali razbil v stanovanju, ali si raztrgal obleko. Večkrat pretepa otroka za kako brezpomembnost, samo da dá duška svoji slabi volji. Vsled takega postopanja zakrknje vsa mehkoča in blaga nežnost v otroški duši; otrok postane ali pretkano zloben ali pa top in neobčutljiv za vse. Na takem otroku tudi otroški vrteci ne popravijo mnogo.

Sicer pa otroci tovarniških delavk mnogoštevilno umirajo takoj po rojstvu — ali pa kmalu potem pri rejnici. Tudi so mej tovarniškimi delavkami aborti in mrtvi porodi skoro na dnevnem redu. Vzroki leže na dlani.

Kar se tiče razmerja mej zakoncema samima, je stvar jako žalostna. Poročita se navadno, ne da bi se do dobra poznala. Istotako ne razmišljata o nagnenju, ki je imata drug do drugega, in največkrat se

kmalu po poroki pokaže da ne poznata istinite ljubezni. Neprilичne razmere, slabe navade jednega ali drugega — in pogojev za nesrečen zakon je dovolj tu.

Družinske razmere niso mnogo boljše ondi, kjer pridobivanje eksistenčnih sredstev ne goni žen iz doma, ali vsaj ne za ves dan. Sem je šteti n. pr. perice, likarice, postrežnice itd. Tudi te žene se bavijo le na pol z lastnim gospodinstvom in družino. Saj je v družini z le enim otrokom vedno dovolj dela za dvoje rok; ako se pa gospodinja bavi še s kakim postranskim delom, potem je čisto gotovo, da bo vsled tega gospodinstvo in ugodnost družinskega življenja jako trpela.

Žalostna resnica je tudi, da je z ženinim zaslužkom družini jako malo pomagano. Prvič se v nerednem gospodinstvu vedno več porabi, nego v urejenem, in drugič si žene same privoščijo marsikak izdatek, katerega bi ne bilo neobhodno potreba; tretjič pa je le preveč res, da se možje v takih družinah radi zaneso na ženin zaslužek ter se sami ne menijo dosti za delo, ali pa svoj zaslužek trošijo po gostilnah.

Ob teh okolinah je tem žalostnejše dejstvo, da je mej proletarijatom vedno več mož, ki se nočejo ženiti z drugo žensko, nego s tako, o kateri vedo, da ima reden zaslužek v tovarni, s pranjem ali kakor sibo. Tudi v proletarijatu se torej vrši nekaka kupčija ob zakonskih zvezah ter je zato tudi zakonsko življenje malokje srečno.

Proletarska žena je jeden izmed najžalostnejših pojavov sedanjega krivičnega socialnega reda. Rojena je bila v trpljenju in mukah in vse njeno življenje je sestavljeno iz trpljenja in naporov. Morda še ni imela postavno določene starosti, že je inorala v tovarno, magacin ali kam drugam na dnevno delo, ali pa se mora baviti z zaslužkom doma. Na kako izobrazbo pri njej nihče ni mislil. V šolo je komaj kaj

hodila, ali pa neredno, da pouku ni sledila. Občevala je vedno le s sebi enakimi ljudmi. Vzrasla je v duševni in gmotni revščini ter bila izpostavljena vsem njenim slabim posledicam, ki so napravile iz nje to, kar je danes.

Kako malo je proletarska žena v sedanjih razmerah kos svoji materinski nalogi, o tem nas prepriča pogled na proletarske otroke. Sosebno v večih mestih, n. pr. tu v Trstu, se ta bleda, razcapana deca klati po ulicah, kakor čreda brez pastirja. Žalostno je gledati, kako se ti otroci pehajo in trgajo, ako gre za zaslužek dveh novčičev, ali kako pobirajo odpadke užitnih stvari, da si z njimi potolažijo glad. Žalostnejša je pa še statistika o kaznivih dejanjih te dece, o katerih skoro vsak dan poročajo časniki.

Navedeno pa velja v glavnem za možko deco. Osoda ženske proletarske mladine je, ako mogoče, še žalostnejša. Tu so pred vsem male prodajalke cvetic. Lakota v vsch potezah maiega, izmučenega obraza, a v očeh pohlepnost, v rokah pa — cvetice! Nehote se ti zgrozi duša, ako sredi noči v napolnjenih gostilniških prostorih zagledaš tako 10 do 12-letno prodajalko cvetic.

Ali tudi sicer je silno žalostno življenje proletarskih deklic. Od zgodnjih let morajo zastopati mater v gospodinstvu ter izpeštovati mlajše otroke. Vse te deklice le malo vedo o »srčni, zorni mladostni dobi«, o »dobrih, skrbnih očetih«, o »pridnih bratcih in sestricah«, ter o drugih prijetnostih domačega življenja, o katerih se gostobesedi v pesmih in spisih za mladino. Kar se tem deklicam često čita v obrazih, je vse kaj drugega nego otroška brezskrbnost in neznanost. Kdor zna čitati v teh zastrašenih očeh in v trudnih, bolnih potezah obraza, mora se zgroziti nad zločini in krivico, ki se vrše nad proletarijatom in v njem samem.

Vsa zla proletarskih razmer pa vedno bolj zadevajo ženske nego možke. Saj se

tudi proletarski možki mnogo svobodneje giblje nego ženska, in odprtih mu je mnogo več poti do boljše eksistence. Često ima priliko, da se vsaj v obče izobrazi ter priuči kakemu rokodelstvu, ki ga dvigne iznad najnižjih vrst proletarskih. Sploh mu nudi življenje priliko, da se duševno povzdigne, da si pridobi pojme o najvažnejših pojavih življenja, da si ustvari cilje in ideale, za ubozega delavca-trpina neprecenljivo dobro, ki mu lepša usodo. Drugače pa je z ženskami. Njih ne tlačijo samo gospodarske razmere; tradicija pred vsem jih peha v topo nevednost, v nemo trpljenje in robovanje brez konca in kraja, ali pa v blato propasti, v prostitucijo.

Tu je težko pomoči. Obče družabne razmere se ne bodo še tako kmalu spremenile proletarijatu v prilogo. A kar bi se pred vsem dalo doseči za proletarko, je njena duševna probuja. Možno bi jo bilo dvigniti vsaj na duševni nivô zavednega proletarca. In to bi bilo velikega pomena. S tem bi se vplivalo na družabne in družinske razmere v proletarijatu v najboljšem zmislu. Mož in žena bi se zblížala, spoznala, postala bi dobra tovariša, prijatelja. Ne vezalo bi ju le spolno razmerje, marveč tudi duševna harmonija, razumevanje, ideje. Spopolnjevala bi se skupno, navduševala in podpirala v življenskem boju. Delavec bi se potem raje in odločneje boril proti svojim izkoriščevalcem, in žene bi potem konkurirale bolj z delodajalci nego z možkimi tovariši-delavci. Pred vsem pa bi se povzdignil nivô proletarske družine.

Ta duševni prepород proletarke pa se za sedaj dá doseči le potom samopomoči, ki je v organizaciji. Vprašanje je le, kdo naj organizacijsko gibanje zanese v vrste proletarskega ženstva. Nedvoumno bi to najlažje storili oni možki proletarci, ki so že spoznali pomen in korist organizacije ter so že organizirani. To bi bil najnaravnejši in najlažji način. Ali žal, delavca

nihče ne opozarja na to, da je žena bistven del njegove osebnosti in da, dokler je ona nevedna sužnja, tudi njemu življenje ne postane ugodnejše. Nihče ga ne opominja, naj tisto enakopravnost, ki jo zahteva zase, prizna tudi ženi. Celó soc. demokrati, ki imajo v svojem programu enakopravnost obeh spolov, ponekod le malo store za to, da bi v delavstvu vzbudili zmisel za vrednost in pomen ženstva. Zato je pa dolžnost in naloga socialno zaveden h žen, da se posvete organiziranju proletarskega ženstva ter da ob vsaki priliki in dosledno povzdigajo svoj glas za žensko enakopravnost.

SVEČA. UTVA. TRST.

Otožno sveča plapolaj,
solzi se in pojemaš;
a v prsih mojih, v dnu srca
bolest mi gloje nema.

O, sveča bleđa, plapolaj!
Zakaj pojemaš, vgašaš?
O vem, da mene, mene zdaj
in up moj oponašaš.

LJUBEZEN. JEDNODEJANKA. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

OSEBE:

Stari Koder.
Gospa Koder, njegova žena.
Dušan, njen sin, žurnalist.
Jelva, njegova zaročnica.
Branko, Dušanov prijatelj.

Dejanje se vrši v dunajskem predmestju po zimi.

Velika soba z raznim starim pohištvom, kateremu se vidi, da je ostanek boljših časov. Zadaj v sredini vrata, na levo dalje visoka omara za obleko, dalje velika španska stena (za katero stojita dve postelji), pred špansko steno star, širok divan, pred njim miza in stoli. Na levi strani okno. Na desno v ozadju železna peč z cevmi, dalje v kotu postelja, na desni strani poleg postelje nočna omarica, dalje velika, nizka omara za perilo, na desni v ospredju pisalna mizica. Po stenah slike, nad divanom na španski steni stare rodbinske fotografije, na omari za perilo vaze, svečniki, stara porcelanasta posoda, na steni velika sveta podoba, pred katero gori lučica. Stoli in drobnarija. Mračí se.

Prvi prizor.

Stari Koder in njegova žena.

Stari Koder (siv, velik, lep starec, nekoliko upognjen, se spreha po sobi): Kako je Dušan zadnji čas nervozen. Se ti ne zdi?

Gospa Koder (mala, simpatična starka, plete nogavice; njena hoja je drsajoča in počasna): Ni čuda, ni čuda! Leta in leta v ti gonji.

Stari Koder: Da, da taka gonja za vsak kos kruha posebej.

Gospa Koder: In še midva sva mu v nadlogo. Koliko ga bode zopet doktor stal zaradi teh mojih nog. (Vstane in zloži pletenje.) Kako hitro je tema, jaz že nič več ne vidim! — In rekla sem mu, da nič ne pomaga, ali on ne sliši in ne sliši.

Stari Koder: On nas ima rad.

Gospa Koder: Rad, rad. To mi je še težje. Tako srce, kakor ga ima on! Ah, ali kaj, revež! Ne more, ne more! Kaj se naj pretrga? Kako izgleda! Čisto postaral se je že.

Stari Koder: To življenje ga muči. On ni za to.

Gospa Koder: Seveda ni. Kako smo ga odgojili, veš? Nobena sapica ni smela priti do njega. In potem nakrat oni polom. Prej vsega preveč, potem berači. Oh!

Stari Koder: Ne govori vedno o tem. Jaz ne morem slišati. Saj nisem kriv. Kaj sem jaz mogel zato, da je banka krahirala! In nismo bili mi sami. Stotine drugih so postali z nami vred kar v noč berači.

Gospa Koder ga ustavi in ga gladi po suknji: Ne, ne, saj ne mislim tako. Meni je samo zaradi Dušana. Veš, kako lepo prihodnost smo mu hoteli pripraviti! In zdaj mu jo zastavljamo.

Stari Koder: Nikdar nisem mislil, da bom komu na potu. Pomagal bi rad Dušanu kvišku, pa ga tiščim nizdol.

Gospa Koder: In tak sin, kakor je on! Tak človek, tako srce! Zaslužil bi kaj boljšega!

Stari Koder: On nas ima zelo rad, ali jaz nečem, da bi mu vse življenje skvaril.

Tako ne gre več dalje! Veš, jaz vem, kako je. Mi smo stari, on je pa mlad. On bi se že obrnil, da je sam, ali tako smo vedno mi zraven, pa se ne more ganiti. (Mračí se, da je skoro čisto tema v sobi.)

Gospa Koder: Ko bi se mu mogli umakniti!

Stari Koder: Kolikokrat sem že o tem premišljeval. Jaz bi že... (pavza.)

Gospa Koder: Kaj bi ti...? Tudi jaz sem že mislila... Ko bi... (pavza, zunaj pozvoni.)

Stari Koder se trgne: Dušan! (Odhaja ven.)
Prižgi luč!

Gospa Koder: Dušan! Oh, ti moj izveličar! Vsa se tresem. (Ide z drsajočimi koraki k omari po svetilko, nese jo na mizo in prižiga.)

Drugi prizor.

Stari Koder, gospa Koder, Branko.

Stari Koder: Le naprej, prosim! Takoj prižgemo luč! Mama, več, kdo je prišel k nam? Gospod Branko! Saj vam smem še tako reči?

Branko (26 leten, eleganten mož): Ali, to se razume!

Gospa Koder mu stiska roko: Ah, vendar zopet enkrat! Mislila sva, da je Dušan... Kako dolgo vas že nismo videli! Ah, in kako dobro izgledate! Fino, elegantno! Nihče bi si ne mislil...

Branko: ... da je to nekdanji raztrgani in umazani vratarjev sin, kaj ne? Ha, ha!

Stari Koder šaljivo: Ne, to pa ne! Ali mislim vsekakor, da ste na svojo karijero lahko bolj ponosni, kakor mi.

Branko: Kako to?

Stari Koder: No, vi ste šli kvišku, mi nizdol.

Gospa Koder: Da, da, le glejte, kdo bi si kedaj mislil, da bomo tako-le stanovali?

Branko: Pred desetimi leti gotovo ne, gospa. Ali sedaj bo že lepše. Dušan bo v tej službi lahko precej več zaslužil, kakor sedaj, in potem ima tam tudi lepo bodočnost.

Stari Koder: Kako to? O kaki službi govorite! Mi ne vemo ničesar.

Branko: Pri nekem hamburškem listu je dobil mesto sourednika. Slišal sem to od jednega njegovih kolegov.

Gospa Koder: Mesto sourednika? Hvala Bogu, to je vendar malo bolje, kakor da ostane reporter.

Branko: To se razume. Jaz se sploh čudim, da je tako dolgo zdržal v taki službi. Kaj pa je reporter? Hlapec žurnalistike! On z njegovim talentom bi bil za kaj boljšega.

Stari Koder: Kako ne! Ali težko vam je dandanes v svetu. Vse je polno, vsako mesto je zasedeno, in brez protekcije se že celo nič ne dobi.

Gospa Koder: O, iskal je on dovelj. Ali kaj, ko jih je za vsako mesto petdeset in še več. Samo, da je sedaj enkrat kaj dobil! Samo daleč je to, Hamburg!

Stari Koder: Kaj bo to za mladega človeka! Nič! Mlad človek je povsod doma, kjer najde delo. Na starost se pač vsaki rad doma oddahne, prej je pa še bolje in lepše, kolikor več sveta se vidi.

Gospa Koder: Samo, da nam ni nič povedal!

Branko: Morda vas je hotel presenetiti. — Sicer pa, ali ne veste, kedaj pride domov? Nekaj bi rad z njim govoril.

Stari Koder: Vsak čas ima priti.

Branko: Dolgo ga že nisem videl, kako se pa ima?

Gospa Koder: Po starem. Če nima opravka, je doma. Saj se dovelj nateče, pa je vesel, če si more malo oddahnuti. Ob nedeljah popoldne pride še Jelva, pa se razgovarjamo.

Branko: Kaj je še zaročen?

Gospa Koder: Kaj pa da. Vzeti se še ne moreta, ali jedenkrat se že dočakata. Če bo ono mesto v Hamburgu kaj bolje, pa pojde.

Branko: Zadnjič sem jo videl na ulici. Ali sedaj ni nič več tako lepa.

Gospa Koder: Leta teko, kaj se hoče. Ali dobra je, jako je dobra. Mi jo imamo zelo radi.

Stari Koder: Kakor da je naša lastna hči.

Gospa Koder: Da, sedaj imamo samo ta dva. Ali prej nekdanj je bilo veselo pri nas, kaj ne? Se še spominjate?

Branko: Kako bi se ne spominjal, saj sem bil skoro vedno zgoraj pri vas, pa smo se igrali in stepli tudi, če je bilo treba.

Stari Koder: Sami dečki ste bili, pa je bil včasih hrup in vrišč, joj! Vse doli v komptoar se je čulo.

Gospa Koder: In potem so nam vsi pomrli, kar jeden za drugim. Štirje v dveh letih!

Stari Koder: Samo Dušan je ostal.

Gospa Koder: Naš najmlajši.

Stari Koder: Kje je vendar? Sedaj bi moral biti že davno doma. Znabiti se je kje zadržal. — (Zunaj pozvonji.) Na, tu ga imamo. (Odide.)

Tretji prizor.

Prejšnji, Dušan.

Stari Koder: Obisk imaš. Branko je tu.

Dušan (30 leten mož z ostrimi potezami v obrazu, prilično nervozen): Tako. Ti tu? (Podaje Branku roko. Materi): Nu, kako se imamo? Kaj dela revma?

Gospa Koder: Nič mi ni. Ali čakaj, jaz se jako srdim.

Stari Koder: To res ni bilo lepo.

Dušan: Kaj pa?

Gospa Koder: Da tako molčiš! Še le od gospoda Branka smo zvedeli.

Dušan: Kaj vendar?!

Branko: Ah, oprost, jaz sem povedal, da si dobil mesto v Hamburgu. Mislil sem, da že vedo.

Dušan: Ah, to! O tem ni vredno, da se govori.

Stari Koder: Kako to?

Dušan: Ker ni vse skupaj nič. Ker ne mislim tja iti.

Branko: Zakaj ne? To bi bilo nespametno. Kaj tacega se ne pripeti vsak dan.

Stari Koder: Ne ravnaj nepremišljeno. Gospod Branko pravi, da je dobro mesto in neodvisno, vsaj kolikor toliko. Boljše bo že, kakor da tu hlapčuješ.

Dušan: Oče, vi ne veste, kako je vsa stvar. Hamburg ni na Dunaju.

Stari Koder: Kaj bo ta dalja! To ni nič!

Dušan: In vi in mama?

Gospa Koder: Na nas nikar ne misli. Bo že kako. Lahko nas pustiš tu. Ako nam kaj pošlješ, bomo že živeli.

Dušan: Bomo že živeli! Hm, radoveden sem, kako. Kaj bi bili tako lahko brez mene, mama?

Gospa Koder: Ah, moj Bog, kako moreš kaj tacega vprašati! Niti misliti ne smem.

Dušan: Torej! Takoj jutri odpišem, da ne sprejemem. Kaj vem, kaj me je do tega dovedlo, da sem pisal tja. Niti na kraj pameti nisem mislil, da dobim; a glej, tu, kjer mi ni do tega, dobim. Ali na Dunaju, ne dobim nič, to se ve.

Stari Koder: Meni se pa vendar-le zdi, da bi bilo dobro, da sprejmeš. Morda je cela tvoja prihodnost na kocki.

Dušan: Prihodnost?! Ha, ha! Kakor, da še verujem v svojo prihodnost! Ba, to me je minilo. Ne, ne pojdem. Kaj bo pa z Jelvo?

Gospa Koder: Vzameta se, in potem gre lahko s teboj.

Dušan: Prosim te, mama, nikar se ne smeši. Vzameta se! Tudi v to danes že nič več ne verujem. Neumen sem bil, da je nisem takoj pred osmimi leti vzela, ko sem nastopil to svojo žurnalističsko karijero. Sedaj sem že skoro prestar. Takrat sem imel še nekaj ciljev, idealov in nadej, danes sem pa suh in gol, kakor trta po zimi.

Branko: Treba ti je tožiti, da! Saj si sam kriv. Glej mene. K pošti sem šel, pa sem danes gospod.

Dušan : K pošti?! Sedaj sem prestar, takrat sem pa moral takoj zaslužiti.

Branko : In koliko si napredoval?

Dušan : Tam sem, kjer sem bil. — Prosim te, mama, ali bo kaj kmalu večerja? Lačen sem in potem moram nocoj še oditi.

Stari Koder : Kam pa greš?

Dušan : Na neki ples. Poročati moram o toaletah... Hm! Oj, Branko, kje so časi, ko smo še noreli po plesih za zabavo? Veš ti si bil še v gimnaziji.

Branko : Ti si bil takrat že na univerzi.

Dušan : Prvo in zadnje leto. Nu, mama, zakaj tako molčiš?

Gospa Koder : Nekako tesno mi je. Jaz pa vendar še nekaj verujem in upam na boljše čase.

Dušan : Jaz nič več. Nisino vsi odbrani za boljše čase. Kaj praviš ti k temu, Branko? Ni naša mama optimistkinja? In danes je tretji dan, kar je vstala revmatizem jo je držal.

Branko : Gospa ima že prav. Ti preveč črno gledaš. Nekaj si si pa tudi sam kriv. Glej, to mesto v Hamburgu...

Dušan : Ne vsprejemem, to je gotova stvar. Sicer pa ni tako sijajno, kakor mislite. Zvedel sem, da je negotovo, da... nu, sploh, ni zame, res ne.

Branko : Jaz ne verujem, ali naredi, kakor ti je drago. Samo... skoro bi bil pozabil, nekaj imam s teboj govoriti. Daj, malo me spremi.

Gospa Koder : Ah, da res. In čisto sem pozabila. Kar tu se pogovorita, Dušan se vsaj malo odpočije. Nima skoro nič časa. Jaz pa skuham zunaj večerjo med tem. Pojdi, stari!

Branko : Ne, ne, prosim! Ne mudi se, lahko drugič, ali mi pa pišem...

Stari Koder : Ali, ne, zakaj! Jaz sem vedno v kuhinji, kadar se kaj kuha, kaj ne mama? Gledam. Človek ne ve, kako bi ubijal čas. Mi starci ga imamo vse preveč. (Odhaja za ženo.)

Četrty prizor.

Dušan in Branko.

Dušan : Kaj mi imaš reči? (Hodi po sobi.)

Branko : Ah, veš, — ne zameri, tistih petdeset goldinarjev bi potreboval, ktere sem ti pred dvema letoma posodil.

Dušan : Nimam.

Branko : Veš, potreboval bi jih. Že nim se.

Dušan : Ženiš se?

Branko : Lepa je in denar ima. Ali zaradi onih petdesetih goldinarjev, kaj sem hotel reči...

Dušan : Ah, pusti me, jaz nimam nič.

Branko : Da bi mi saj vsak mesec nekaj dal. Saj veš do sedaj te nisem terjal, ali, če se oženim... In potem ti bo sedaj laglje. V Hamburgu...

Dušan : Rekel sem ti že, da ne mislim na Hamburg. Tisti denar ti vrnem, kakor hitro morem. Ali vsak mesec ne morem več, kakor dva goldinarja. Kar morem pri sebi odtrgati.

Branko : Pa zakaj nečeš v Hamburg?

Dušan : Ne morem.

Branko : In zakaj ne?

Dušan : Kako naj se selim? Trije smo. In zdaj je tudi zima. Mama bi še bolj obolela. In potem Jelva.

Branko : Ah, kaj selitev? In Jelva gre res lahko z vami.

Dušan : Pusti me! Če nimam denarja! Če komaj dalje potiskam, komaj od dne do dne. Tebi sem dolžan, pri listu imam predujem, zdaj pride najemnina, a jaz nimam nič. (Sede.) Čisto sem že proč. Kakor da me nekdo z bičem podi in jaz tečem, tečem, bežim... Nakrat bom omagal in pal. Tako mi je! Ne morem proč. Nekaj me drži na vajetih, in jaz morem samo po tem tiru, samo po tem edinem, strmem tiru težko, težko v breg. In brez cilja samo dalje, samo naprej, ah!

Branko : Žal mi je. Nisem vedel, da ti je tako. Obišči me kedaj. Veš, in tistih

petdeset goldinarjev. — jaz bi ti jih dal, ali ženim se, veš in...

Dušan hripavo: Hvala, nečem! Vrnil jih bom, le še malo potrpi.

Branko: Potem pojdem.

Dušan: Idi srečno. Pri nas je žalostno in pusto.

Branko: Nu, jaz sem zadovoljen. Jaz, vašega vratarja sin, in ti, pa smo zdaj tako, kaj Dušan, kdo bi si bil mislil?!

Dušan: Da, kdo! Ne bom pozabil, vsak mesec... Če bi mi bil že prej kaj rekel... jaz sem vedno mislil, dam mu, kadar bo bolje. Ali neče biti... (Spremlja ga k vratim in skozi kuhinjo, vidi se skozi vrata, kako se poslavljajo.)

Peti prizor.

Dušan, stari Koder, gospa Koder: vrata v kuhinjo ostanejo odprta.

Dušan pride z očetom v sobo: Tako, sedaj bi se moral preobleči. Vesel sem, da je odšel.

Stari Koder: Kaj nista bila prijatelja?

Dušan: Kakor se že to prijateljstvo vzame. Znanca, ali prijatelja... ne, preveč sva različna.

Stari Koder: Dobro se mu godi.

Dušan: Nisem mu zaviden. (Odpira omaro in jemlje obleko iz nje; vrže vse na svojo posteljo.) Čevlje moram tudi preobuti. (Odide v kuhinjo in se vrne z jednim parom lahkih štiflet v roki.)

Gospa Koder ide za njim: Perilo imaš še čisto, samo drugi ovrtnik vzemi in kak lepši naprsnik. (Daje iz nizke omare za perilo vse te stvari ven.) Kako je Branko eleganten.

Stari Koder: Prav za prav je bil nekaj jako zabit.

Gospa Koder: A danes je gospod, glej. Vsi so tako srečni, vsi, ki niti ne zaslužijo, samo Dušan, revež...

Dušan: Kaj zopet tožite! (Preobuva čevlje.) Podplati celi, glače-rokavice in cilinder! To je tudi dovolj elegance in sreče! (Sleče suknjo in odide v kuhinjo, kjer si umiva roke.)

Gospa Koder ide za njim: Tu imaš svežo brisačo. Oh, kaj bi dala, sin...

Dušan: Oh, oh, kaj ste tako jokavi! Na! (Vrže ji ovrtnik okrog vratu in odide v sobo.) Pozabil sem ti prinesiti tobak, saj se ne jeziš.

Stari Koder: Nič se ne jezim. Ali reci mi, zakaj nečeš v Hamburg.

Dušan: Oh, moj Bog, že zopet ta Hamburg, sedaj mi bodete vsak dan nastavljali revolver na prsa. Povej! reci! govori! Najbolje, da takoj naredim križ in amen. (Sede golorok k mizi in piše.)

Stari Koder: Samo ne tako vihravo. Ti nekaj skrivaš. Tako si čuden; kaj ti je?

Dušan: Sedaj zopet skrivam! Pa da bi človek ne postal nervozen. Na, čitajte, tu sem napisal, da nečem.

Stari Koder: Ne, ne to. Ali zakaj ne?

Dušan: Ker je plača slaba, ker je služba za nič, ker je vse za nič! Oh! (Hodi po sobi, potem se ustavi pri postelji in se začne oblačiti.)

Gospa Koder prihaja z krožniki: Takoj bo gotovo. Dušan, danes imam nekaj za tebe. Salato, veš.

Dušan: Vedno imate kaj ekstra za me. Veš mama, če bi ti ne bila tako dobra, ti in oče, pa bi se še danes obesil.

Gospa Koder sede in se zagradi za prsa: Za božjo voljo, kako govoriš! Kako sem se prestrašila.

Stari Koder, ki se sprehaja po sobi: Kaj imaš vendar, daj no, reci!

Dušan: Ah, nič, jezil sem se malo, pa sem sedaj nekoliko siten. Pa nikari se ne bojte. To ni nič. Bo že prešlo na plesu. Gledal bom iz galerije doli v dvorano, kjer bodo krasne dame v svili plesale z dekorirano gospodo. Pa preide.

Gospa Koder gre v kuhinjo po večerjo, ki je zelo skromna: Ne, danes se mi pa ne dopadeš, danes se mi pa ne dopadeš.

Dušan, ki si je med tem oblekel frak, stopi v sredo sobe: Ne dopadem?! Če pa danes nisem kavalir, potem pa ne morem pomagati.

Stari Koder: Eh. Dušan, kaj se hliniš pred nama. Nekaj ti je težko. Zakaj nečeš v Hamburg? Ako je res kaj bolje, bi se

lahko vzela z Jelvo. Na naju starca ne misli.

Gospa Koder: Ne, na naju ne misli. Ah, Dušan, srce bi ti dala iz prsij...

Dušan: Kaj me hočete res po vsej sili ujeziti?! O Hamburgu nobene besede več! In ti, mama, ne bodi tako neumna! Kaj bom s tvojim srcem, raje te imam celo. (Potisne jo na divan, potem prime še očeta in ga posadi poleg nje, sam sede na stol.) In sedaj bomo pridni in pametni. (Nalaga si na krožnik in je.)

Stari Koder: Meni danes kar ne diši.

Gospa Koder: Meni tudi ne.

Dušan: Pa še jaz ne bom. (porine krožnik od sebe.)

Gospa Koder: Ne, ne! Saj bova mi dva tudi jela, glej! (Nalaga sebi in možu, potem gladi Dušanu roko, tiho in nežno): Oh, ta naš Dušan!

Dušan: To se mi zdi: naš Dušan, a vi ga vedno jezite.

Gospa Koder: Ker bi radi, da bi bil srečen!

Dušan: Ah! Ah! Ah! (Pavza, zunaj pozvoni.) Keko je neki to? (Odide ven.)

Šesti prizor.

Prejšnji in Jelva.

Dušan kliče še zunaj: Jelva je!

Jelva (28 letna blondina, že nekoliko ostarela in starodeviška, ali jako mila): Če nihče k meni ne pride, moram pa jaz k vam. (Pozdravlja se z vsemi.)

Dušan: In zdaj na večer. Zakaj nisi prišla prej?

Jelva: Glava me je bolela, a zdaj imam uro, pa sem morala ozdraveti in potgredoč sem se zglasila še pri vas.

Gospa Koder pospravlja po mizi: Že tri dni te ni bilo!

Jelva: Tako sem bila nervozna, da se niti upala nisem priti. Utepati francoščino ljudem v glavo, zato bi se moralo imeti železne živce.

Dušan: Ah, in reporter še le, tak reporter, kakor sem jaz, kake bi moral imeti ta, no!

Jelva: Oh, ti! ti samo molči! Nate se jezim!

Dušan: Na mene se pa res ves svet jezi.

Stari Koder: In po pravici. Veš, Jelva jaz ti bom nekaj povedal...

Dušan: Uh, že zopet!... potem, potem! Nu, zakaj se jeziš? (Prime njeno desnico in jo poljubi)

Jelva: Danes je moj god, in ti si čisto pozabil na me!

Dušan: Danes?!

Gospa Koder: Ni mogoče! Še oni teden sem gledala v koledar.

Stari Koder: Mama ti plete zimske nogavice, veš. In jaz sem tudi mislil na te.

Dušan: Kaj se res jeziš? (Objame jo.) Glej, toliko imam dela in skrbij, da že nisem skoro nič več človek. Stroj, vidiš, stroj! Jelva, Jelva, draga Jelva! Pozabil sem, glej, dati ti nimam nič, niti voščiti ti nič ne upam, tako sem ubog. Nič se ne bi spolnilo, kar bi želel in voščil... (Odruga se in hodi po sobi.)

Gospa Koder jo gladi po licih: Ti, ti Jelvica! Kako mi je žal. Ali jutri bom gotova.

Jelva: Nič ne potrebujem. Saj vem, da me imate radi.

Stari Koder: Jaz sem sicer tudi popolnoma pozabil na danes, ali pripravil sem se pa že bolje. (Odide za špansko steno in prinese nizko, ovalno posodo za cvetlice.) To je pa moj dar. In to sem sam naslikal.

Jelva: Ti sam?

Stari Koder: Eh, enkrat, ko sem še v šolo hodil, sem že znal, danes gre pa težko, in niti ne vidim več, ali mislil sem si, to kar človek sam naredi, to kaj pomeni. Kaj kupljeno!...

Gospa Koder: Pol leta je že to slikal!

Jelva: Ah, oče, prav lepo se vam zahvaljujem. Jaz vas imam v resnici zelo rada, to veste. (Ga poljubi.)

Gospa Koder: In mi tebe še bolj.

Jelva: Sedaj sem pa res vesela. (Stopi pred Dušana in ga objame: Dušan, kaj si tako žalosten? Kaj me nimaš nič rad?)

Dušan: Imam, o, imam!

Jelva: Vidiš, in če imam jaz tebe rada in ti mene, in če se imamo vsi radi, zakaj bi ne bili zadovoljni in srečni. Kaj za vse drugo!... Sedaj nam mama napravi čaj, pa bomo veseli, potem pa grem na svojo instrukcijo, in ti me spreliš.

Dušan: Saj jaz itak ne ostanem doma. Moram iti na neki ples. (Trpko.) Glej, kako smo srečni, zadovoljni, kako smo prosti in svoji! Kaj bi ne bilo lepo, da cel večer sedimo skupaj in praznujemo? Ali ne, vse moramo meriti na minute! (Sede.)

Jelva: Ah, pojdi! Nečem biti sentimentalna. Mama, dajte, požurite se! Jaz vam pomagam. In midva z Dušanom bova nocoj še pela. One lepe Mendelsohnove pesmi, ktere vi tako radi poslušate.

Dušan: Hm, ravno do petja mi je!

Gospa Koder: Vse napravimo praznično, Jelva. Moje fine šalice vam dam, one iz kitajskega porcelana, in oni lepi prt pogrnamo, ktere ga si mi ti vezla. Samo peciva nimamo.

Jelva: Jaz skočim doli k sladčičarju. Saj ni daleč. Dušan pojde z menoj.

Dušan: Ah, jaz sem tako zmučen, Jelva, in glava me boli.

Jelva stopi od zadaj k njegovemu stolu in mu gladi lase: Saj idem tudi sama lahko. Ti, ti moj! (Poljubi ga v čelo.)

Stari Koder: Čakaj, Jelva, pojdem jaz s teboj. Pojdem še po tobak. (Odide za špansko steno in se takoj vrne v zimski suknji in čepici.)

Dušan: Ah, ne, oče, prehladili se boste. Saj smo lahko brez peciva. Kaj nam če pecivo!

Jelva: Ne, ne, pecivo mora biti! In potem moram nekoliko ven. Mene kar nekaj v grlu tišči. Tako si čuden, Dušan.

Stari Koder: O, jaz že vem, zakaj, pojdi, povem ti!

Dušan: Saj bi tako nič ne pomagalo, če bi vam tudi branil. Domišljujete si nekaj, in pri tem ostanete. Kako me mučite!

(Jelva in stari Koder odhajata.)

Sedmi prizor.

Gospa Koder in Dušan.

Gospa Koder popravlja po mizi, potem prilaga v peč: Nekako mraz je.

Dušan hodi po sobi: Kar srce se mi stiska.

Gospa Koder: Ko bi vsaj vedela, kaj ti je. Ali si bolan?

Dušan: O, holan, mama, jako bolan! Ali pustite me, nič mi ni. Čudne volje sem, sam ne vem, zakaj.

Gospa Koder: Ostani nocoj doma. Morda si se prehladil?

Dušan: Nisem se prehladil, zdrav sem, samo v srcu mi je čudno. Kako je bila Jelva nocoj upadena, se ti ne zdi?

Gospa Koder: O ne, ona vedno tako izgleda.

Dušan: Meni je tako hudo zadnji čas, kadar jo pogledam. Kako je bila lepa, a sedaj je vse od nje odpalo. Njene vrstnice so srečne, ona pa se suši in čaka. Kako je vse to neumno! Čakava, čakava, in leta teko. Ljudje se že norčujejo iz nje, to vem. »Večna nevesta«, je zadnjič neki paglavec kričal za njo, ko sva šla skupaj po ulici.

Gospa Koder: Vidiš Dušan, če bi šel v Hamburg, pa bi se vzela...

Dušan: Neumnost! To ni vse skupaj nič! Ne pojdem, nečem! Če bi bil že sam. Oh! Ali, ko vidim, kako mi Jelva gine, tako pred očmi, zaradi mene, veš mama, ne vem kaj bi... In drugi, drugi delajo, kar hočejo... Večji tepci, kakor sem jaz!... Branko se ženi.

Gospa Koder s pridušenim glasom: Branko se ženi... Tako je eleganten, da... Dušan, ali ta Hamburg... ne gre mi iz glave. (Pogrinja po mizi, in vzame ono porcelanasto posodo za cvetlice.) Glej, kaj je moj stari naslikal. Re-vež. (Z nasmehom.) Rekel je, da bo poskusil s tem kaj zaslužiti. Pravi, da se priuči.

Dušan vzame vazo v roke: Nič ne bo iz tega. Jaz ne pustim. Ali sem res že tako daleč, da ničesar več ne morem. Vse se drobi pod menoj. Vse se mi pred očmi polomi in razbije. Vsa sreča, vsi cilji, vsi

napori. (Hoče postaviti posodo na svojo pisalno pismo, nakrat se obrne in jo vrže na tla, da se razleti v kosce.) Čemu to?! Naj še to gre!

Gospa Koder zastrašena: Dušan!

Dušan se spusti na tla, nasloni obraz na stol in nervozno pridušeno zaplače: Kaj se godi z menoj! Oh!

Gospa Koder pride k njemu in mu gladi glavo: Dušan! Dušan! Kaj ti je? Moj edini! Dragi! Reci mi! O jaz, sirota!

Dušan: Tako sem zmučen! Vse je prišlo nad me. In to je življenje! To naj bo življenje?! (Zaihti.)

Gospa Koder si briše oči: Dušan, dragi moj Dušan! Moje dete! Moje edino, zlato! (Pritiska njegovo glavo na svoja prsa.)

Dušan: Oh, mama! (Objame jo strastno, potem vstane, obupano): Tako mi še nikdar ni bilo. Kakor da sem nekje pod zemljo. Nekaj svitlega je bliščalo k meni, in jaz sem se trudil: tja, tja k svitlobi. In zdaj sem tu, a pot je zagrajena, zaprta. Pod zemljo ostanem, pod življenjem!

Gospa Koder: Oh, sin, Dušan, ko bi mogla!... Zadnjo kapljo krvi bi dala... Zadnjo kapljo... (Skloni se in s težavo pobira črepinje.) Kaj je prišlo nad te, Dušan? Saj si vedno tako dober in miren?

Dušan: To je ravno. Jaz ne morem nič več molčati. Kričal bi, kričal, oh! Vsa mladost je prešla, in kaj imam od nje?! Midva oba z Jelvo?! Vse je izgubljeno in zapravljeno. Trudim se, delam. Svojo mladost, svojo srečo prodajam za kruh. Vse so mi uničili, vse so mi izjeli. Za kos kruha so me kupili. Kaj so naredili iz mene?! Mama, ali sem jaz še tisti vaš Dušan, čisti veseli Dušan, kateremu je bil svet premajhen za njegove osnove?! Kaj sem zdaj?! Izžet in onemogel. Zdaj vem, da ne bo nikdar bolje, nikdar!

Gospa Koder sede na stol in se joče: O, moj Bog, kako smo nesrečni!

Dušan: Glejte, mama, jaz samega sebe ne poznam več. Vse je nekako otrpnilo v meni. Imam-li Jelvo rad? Jaz res ne vem.

Mene samo vse boli. (Poklekne pred mater in nasloni glavo v njeno naročje.) Kar na sredo ulice bi bil legel danes, da bi ljudje hodili čez me in me teptali. Komaj sem se vlekel naprej. In potem pride še Branko, in Jelva pride in pove, da je njen god, a jaz se nisem na njo spomnil. Nisem mogel misliti na njo. Vse me je ubilo.

Gospa Koder: Moj Dušan! Umiri se! Morda bo bolje...

Dušan: Nikdar!

Gospa Koder: Bo, o bo, mora biti bolje! Boš videl. (Briše mu obraz in popravlja lase. Zunaj se zaslišijo koraki): Vstani, Dušan, onadva prihajata.

Dušan: Mama, ne pripovedujte jima ničesar, prosim vas!

Gospa Koder: Ne, ne bom! (S tresočo roko ga pogladi po obrazu, obriše si oči in ide k omari, kjer pripravlja prt in skudelice za čaj.)

Osmi prizor.

Prejšnja, Jelva in stari Koder.

Jelva prihaja in položi najprvo paket na mizo, potem sleče jaket in odloži klobuk: Hitro smo prišli, ne?

Stari Koder: Hotela je še po dve buteljki vina, pa nisem pustil. Ona bi ves denar kar tako za nič izdala.

Jelva: Ah, enkrat v letu! Ali kako je to, vi še niste čisto nič pripravili, mama, in tako ste nekako razburjeni? Kaj se je zgodilo?

Dušan stopi k očetu: Odpusti, razbil sem vazo. Prišlo je tako čudno. Razburil sem se...

Jelva: Ti si razbil...?! Kako je to škoda!

Gospa Koder: Po nesreči, le po nesreči.

Dušan prime očeta za roko: Saj mi odpustiš?

Gospod Koder: Naj se razbije. Saj morda ni bilo za družega.

Jelva: Kaj si vendar delal?! Meni je tako žal. Kako si razburjen! Kaj ti je? (Pogleda mu od blizu v oči, nežno): Zakaj nečeš

v Hamburg, Dušan? Tam bi morda tudi jaz lažje našla kaj zasluzka.

Dušan bolešno: Ne morem! Kaj hočeš, da se razidemo?! Mama je bolna. In potem, jaz sem tu dolžan, vsi ne moremo...

Gospa Koder: In vidva sama?

Dušan ji pokrije z roko usta: Mi moramo ostati skupaj. Jelva, bi hotela, da odideva sama?

Jelva: Ne. Mi moramo ostati skupaj. Bilo je sploh smešno od mene, da sem rekla. Ti že veš. A jaz sem mislila, moj god je, in zazdelo se mi je, kakor da so se vrata odprla pred menoj, in tam je lepo in krasno. Kar zadrževala sem sreče. (Ovije mu roke krog vratu.) Ah, Dušan, ali se kedaj dočakava?! Tako si želim ven, ven iz tega mojega življenja. In sreča uteka. (Zahtiti.)

Dušan prisiljeno veselo: Ali Jelva, kdo ho jokal! Saj še lahko počakamo! Kako zlati so tvoji lasje! (Poljubi jih.)

Gospa Koder svojemu možu: Meni se srce trga.

Stari Koder jo na hip objame: Oh!

Jelva se skuša umiriti: Saj mi je že dobro. Ženske solze! Križ čeznje. (Pogrinja mizo.)

Gospa Koder: Samo veselo, otroci! Mladi ste še! (Odide v kuhinjo in se kmalu vrne s samovarom.)

Dušan: Kaj ti je oče, da tako molčiš in niti ne pušiš?

Stari Koder pripravlja pipo: Ker ti nisi vesel, pa še jaz ne morem biti.

Dušan: Oh jaz! Jaz sem nekoliko nervozen, to je vse. Pel bi. Hočeš Jelva?

Jelva: Zakaj ne? (Intonira prisiljeno.) Megli-meglica z jezera...

Dušan jo spremlja, a takoj v začetku zastaneta oba: Ne gre. Hripave glasove imava nocoj.

Stari Koder: Mraz je tu notri. (Nalaga premoga v peč.)

Gospa Koder: Jelva, sedi k meni. Zakaj si tako žalostna? Vse bo še dobro. In potem bomo vsi srečni. Ali ti mi moraš Dušana vedno rada imeti!

Jelva: Ah, kako govorite. Včasih mi-slim, da mi je že srce izgorelo, tako ga imam rada. Ali bojim se, jaz nisem že nič več lepa in stara sem že. In jaz bi hotela biti tako krasna, mlada in sveža. Za Dušana, mama, samo za Dušana. Meni ni nič, kako izgledam.

Gospa Koder: Za njega si vedno naj-lepša. Niti ne veš, kako te ima rad.

Dušan: Jaz vas imam rad! Če bi mogel vse storiti za vas, kar bi hotel! (Trpko): Ali kaj morem?! Toliko da ne gladujete.

Stari Koder: Mi smo srečni, sin. Jaz bi si nikdar ne želel lepše starosti, samo, da se ti toliko ne mučiš.

Jelva: Morala bova iti, Dušan.

Gospa Koder: Čaj bodeta vendar popila. Hotela sta ga, a zdaj bi odšla brez njega. (Naliva čaj.)

Jelva: Jaz nič ne vem, kaj nam je nocoj, kakor da smo si tuji.

Dušan: Pridejo trenutki, ko mora vsak sam nositi svoje misli.

Stari Koder popravlja pipo: Meni danes ne vleče. (Vstane in hodi po sobi.)

Dušan: Ne jezi se, prosim, zaradi vaze.

Stari Koder: Ah, jaz sem že pozabil na to. Razbije se prej ali pozneje. Kakor mi ljudje. (Zastavi se pri sinu in se igra z njegovimi lasmi.)

Jelva vstane in se odpravlja: A zdaj zopet v tir. Če bi vsaj ne bilo vedno jedno in isto. Ali, kakor včeraj, tako danes in jutri.

Dušan oblači vrhnjo suknjo: Jaz pridem naj-brž še le jutri rano domov. Ob kakih petih, šestih. Moral bom še v redakcijo. (Poslavlja se.)

Jelva že med vrati: In odprite okno, predno idete spat, tu je čisto zadušljivo. (Odhaja z Dušanom, Stari Koder ju spremlja v kuhinjo, a se takoj vrne.)

Deveti Prizor.

Stari Koder, gospa Koder.

Gospa Koder sede k mizi in ihti: Moj Bog, kako ja to žalostno.

Stari Koder stoji zamišljen pri vratih: In zdaj, kaj zdaj? (Hipno.) Zadušljivo je, je rekla...

Ha... (Obrne se k peči, zavrti zgoraj za regulator in odpre vratica.)

Gospa Koder osupnjena: Kaj pa delaš? Vsa žrjavica se bo sesula ven.

Stari Koder: Ne bo se, ne. Glej, koliko je je.... Veš, kaj sva se menila danes popoldne?... Morala bi se umakniti Dušanu...

Gospa Koder tiho: Ti misliš?

Stari Koder: Tako ne gre več... Če nečeš, da ga končamo... V Hamburgu ima lepo službo....

Gospa Koder: Pa zakaj neče?....

Stari Koder: Ne more!... Denarja nima, in potem sva midva. On nas ne more vzeti seboj... Tako daleč je, in ti si bolna, in denarja nima...

Gospa Koder: Ti misliš?

Stari Koder kaže na peč: Zaprl sem cevi, in ta žrjavica... Človek se zaduši... In ni težko...

Gospa Koder: O, Bog! Samo greh je...

Stari Koder: Bog je pravičen! Pomisli na Dušana!... On je naš edinec in dober. Kaj hočeš, da se zaradi nas uniči?... On tega nič več ne prenese.

Gospa Koder: Ne on tega nič več ne prenese. Jokal je nocoj pred menoj! O-o! In ves iz sebe je bil... Pred menoj je klečal in tako strašno je govoril!

Stari Koder: Potem je zadnji čas. Veš, kako je bilo nama lepo, ko sva bila mlada, a on nima nič od svoje mladosti.

Gospa Koder: Ali to mu bo strašno... (Kaže na peč.) On nas ima tako rad...

Stari Koder: On ne sme nič vedeti. Vse naredimo, kakor vsak večer. (Zloži posodo na mizi in jo nese v kuhinjo, od koder se takoj vrne.)

Gospa Koder: Ko bi samo Bog vedel, kako ga imam rada! (Zamišljeno stopi k postelji in gladi odejo.) Do zadnje kaplje krvi, do zadnje...

Stari Koder zлага beli prt in pogrinja navadnega: Nič ne sme vedeti... Drugače bi bilo vse zastonj.

Gospa Koder: In ti v resnici misliš?

Stari Koder: Ne more biti drugače. Kako dolgo naj še vse traja? On ves propada in Jelva tudi. Če ga imamo kaj radi...

Gospa Koder: Oh, ti mój ljubi Bog! (Odgrinja in pripravlja posteljo. Potem pomoči prst v blagoslovljeno vodo v mali posodici pod sveto podobo na steni in poškropi.) Sveta trojica in sveta mati božja naj ga blagoslovijo!

Stari Koder: Saj to ni težko... Človek omedli... In Bog je pravičen, verjemi, Bog je pravičen!

Gospa Koder vzame svečo iz pisalne mize in jo postavi na nočno omarico: Da bo jutri zjutraj lahko prižgal... Oh, ko bi samo Bog vedel, kako mi je ta okrok pri srcu! (Napravi znamenje križa preko zglavlja.)

Stari Koder: In saj nama je že čas. Stara sva. Zadosti imava od sveta.

Gospa Koder: Oh, zadosti! Ali samo, da bi nas bil Bog sam k sebi vzel. Tako... to je težko... (Pride k možu, nasloni se na njega in zaihti.)

Stari Koder: Ni drugače, ljuba moja. Bog je na naju pozabil, pa morava sama priti k njemu. On nas bo vodil. (Držita se nekaj časa v objemu, potem ide stari Koder k mizi vzame svetilko in oba odideta za špansko steno, sliši se, kako se slačita.) Saj ne grešiva za-se, za Dušana...

Gospa Koder: Oh, kako sem si vse drugače mislila. Da bomo srečno živeli, da se bodo unuki igrali pred našimi očmi.

Stari Koder: Mnogo si človek misli... Vse ne more priti, kakor si želimo. Na Dušana misli. Temu se slabje godi, kakor se je nama.

Gospa Koder: Ne ugašaj! Mene je strah!

Stari Koder: Moram! (Nastane tema, da se vidi na odru le žareča žrjavica v peči in luč pred podobo.)

Gospa Koder: In bo kaj pomagalo Dušanu?

Stari Koder: Vsaka žrtva obrodi sad. Ne, boj se. božja pravica...

Gospa Koder: Mene strah!... (Zakriči.) Oh Dušan! Dušan!

Stari Koder počasi, glasno vznešeno: Moliva, žena!... Oče naš... kateri si v nebesih... posvečeno bodi tvoje... ime, pridi k nam tvoje kraljestvo... odpusti nam... (Lučica pred sveto podolho se gasi, zagrinjalo pada. Ves čas se čuje močni, pretresujoči glas starega Kodra.)

Konec.

NOČ. UTVA. TRST.

Tiha noč zemljo objemlje
ziblje v sanje jo sladké:
po gladini nebni plove
luna varno in molče.

Skoz vejevje polumračno
rahlo svit nje trepetá
kot ljubezen moja za-te
v dnu nesrečnega sreá.

ZAVAROVANJE ZA STAROST IN OBNEMOGLOST. IVANKA.

Težko si je misliti krivičnejše družabne uredbe, kakor je današnja. Ves napredek, ki ga ustvarjajo končno le delavske roke, prinaša ugodnosti in koristi le kapitalistom in privilegiranim stanovom, delavcem pa ostaja komaj golo življenje. In ves sistem vladanja gre za tem, da se to krivično, vnebovpijoče razmerje ohrani in utrdi. Vladam so na skrbi vedno le ugodnosti in koristi privilegiranecv, za delavske sloje pa, ki vendar edini omogočujejo, s svojimi rokami ustvarjajo vse te koristi, se vlade ne menijo ali pa le — prisiljene. In še tedaj le gledajo, kako bi za delavstvo čim manj storile.

Tak sistem vladanja je tudi naš avstrijski, kar najbolj spričuje okolnost, da v Avstriji še vedno nimamo zakona za zavarovanje delavcev za starost in onemoglost ter preskrbo njih udov in sirot.

Pri nas za delavca še vedno obstoji alternativa: ali umri, ko ti ponehajo telesne moči, ali pa postani javni revež, katerega

se na občinske stroške, po odgonu pošlje v kraj, kjer ima domovinsko pravico. Ondi se mu pa prizna pravica, da si dan za dnevom od hiše do hiše išče hrane in stanovanja. Ako je pa pristojen morda v kako mestno občino, pošlje se ga v javno ubožnico. V obeh slučajih je odvisen od javne miloščine.

Tako poniževalno, z uprav neznosnimi okoliščinami oteženo življenje čaka v Avstriji človeka, ki je vse svoje življenje delal v potu svojega obraza, čegar roke so bile pokrite s krvavimi žulji. Za vse neštete svoje uradnike, vojaške in civilne, skrbi država, da v starosti in onemoglosti ne ostanejo brez sredstev; izplačuje jim lepe penzije kot obresti njihovega dela, ki jim omogočujejo več ali manj prijetno in udobno odpočivanje od truda. Le za ubozega delavca, ki je istotako delal v občo korist, in to pod najtežjimi pogoji, nima avstrijska vlada nikakega priznanja in nikakega povračila v času starosti in onemoglosti. Le ubogemu delavcu od vsega njegovega ogromnega, težkega dela ne ostane družega, nego brezmoč in pravica do miloščine. Vse to velja tudi za ženo delavko. Tudi ona je delala in trpela vse svoje življenje, a na starost jo čaka ista osoda, kakor moža.

Ženam raznih uradnikov se po smrti moževi daje večji ali manjši del zanj določene penzije, in tudi nedorasli otroci dobe svoj del, delavčevi ženi in njenim otrokom pa po moževi smrti ne ostane družega, nego — domovinska pravica problematične vrednosti v tisti občini, kjer jo je imel mož, oziroma oče. Koliko koristi ima udova z otroci pričakovati od te domovinske pravice, si lahko mislimo, ako upoštevamo okolnost, da so občine same izvečine v denarnih stiskah, da jim navadno nedostaje denarja za najmanjše potrebe. Dovolj znano je tudi, kako se občine na vse kriplje branijo skrbeti sosebno za reveže, ki so bili že več let odsotni iz občine, kar pred vsem velja za udove in otroke delavcev, ki so

največkrat docela nepoznani v moževem rojstnem kraju. Udova, ako je še količkaj pri močeh, ne more pričakovati zase sploh nikake podpore; a tudi za otroke se po dolgem obotavljanju komaj kaj stori. Koliko pretrpe delavske udove in sirote ob teh razmerah, vé le Bog.

Te razmere so sramotne za moderno državo, in sveta dolžnost vseh avstrijskih ljudskih zastopnikov je, da pritiskajo na vlado, da že skoro preštudira načrt za zavarovanje za starost in onemoglost delavcev ter preskrbo njih udov in sirot. Vlada naj se ozira na neštevilne peticije, ki so jih ji v tej zadevi predložili socijalni demokrati in ki so podpisane od mnogih občin, skoro vseh bolniških blagajn in od sto in sto tisočev ljudstva, pa naj čim preje predloži načrt zakona za zavarovanje za starost in onemoglost delavcev ter preskrbo njih udov in sirot. O tem naj se ne da voditi od sebične skrbi za svoj žep, marveč od spoznanja dolžnosti, katere ji do najbednejših ter najmarljiviših njenih podložnikov nalaga pravičnost ter zahteva kultura.

VSEUČILIŠČE V LJUBLJANI IN SLOVENSKO ŽENSTVO. IVANKA.

Borba za slovensko vseučilišče v Ljubljani se vrši že nad 50 let. Slovenci te borbe vsekako ne bijemo vedno z enakim navdušenjem in energijo, naše težnje niso vedno osredotočene v tej smeri, kar je pač umevno, ker se moramo za vsako najmanjšo mrvico katerihkoli pravic puliti z nenaklonjeno nam vlado in objestnimi, vladeželnimi sosedi. Ali borba za vseučilišče v Ljubljani je v našem političnem življenju vendar stalna točka, ki o vsaki ugodni priliki stopa v ospredje.

Tako je v najnovejši čas vprašanje ustanovitve slovenskega vseučilišča v Ljubljani z elementarno silo buknilo na dan ter potegnilo v svoj krog ne le vse Slo-

venstvo, marveč tudi brate Slovence to in onstran Litve. Povod je dal sam po sebi dovolj malenkosten dogodek. V Inostu je namreč hotel neki docent predavati v italijanskem jeziku, ali nemški dijaki so proti temu tako energično demonstrirali, da so italijanska predavanja preprečili. Nato so sledile interpelacije v državnem zboru, in ves narodno-politični stroj avstrijskih Italijanov je začel delovati v tej zadevi. To je več ali manj samo po sebi umevno, in vprašanje slovenskega vseučilišča bi zgolj zbog tega najbrže ne bilo stopilo v tako važen štadij, kakor je današnji. Tu je odločevala pred vsem neka druga okolnost. Minister Hartel je namreč italijanski deputaciji brez vsega obotavljanja obljubil italijansko vseučilišče v Trstu, in to celo v kratki dobi treh let. To je seveda vznemirilo in ogorčilo vse slovenske duhove, pred vsem pa slov. akademično mladež, ki je potem nastopila za staro slovensko pravdo: za slovensko vseučilišče — s toliko premišljenostjo, s toli resnim navdušenjem in s toliko jedinstveno energijo, da je ne le v Slovencih, marveč v vseh slovanskih krogih Avstrije vzbudila najtoplejše simpatije in spoštovanje ter imponirala celo nasprotnikom. Demonstracije in shodi, ki so jih priredili ali povzročili slovenski akademiki v Gradcu, na Dunaju, v Pragi in Zagrebu, in katerih so se udeležili skoro polnoštevilno akademiki vseh drugih slovanskih narodnosti ter mnogi odlični profesorji in poslanci, so bile res veličastne. Zasluga slovenskih akademikov je, da se je boj za vseučilišče v Ljubljani tako krepko in sistematično razvil v vsi slovenski javnosti. Prevažen pojav tega gibanja je tudi okolnost, da so slovanski akademiki jasno spoznali potrebo tesne mejsebojne organizacije ter počeli intenzivno delovati v tem zmislu.

Univerza v Ljubljani bi bila največjega pomena za razvoj slovenskega naroda, tako v kulturnem kakor v gospodarskem oziru.

To mora biti vsakomur jasno, ki ima količkaj zmisla za pogoje narodnega napredka. O tem pa tu ne bomo dalje razpravljali, pač pa malo osvetlimo korist, ki bi iz ustanovitve univerze v Ljubljani izvirala specijalno za slovensko ženstvo.

Danes vedno bolj prodira prepričanje, da je popolnoma napačno in krivično, kratiti ženam pravico do znanstvene izobrazbe. Vsaj tako si moramo tolmačiti dejstvo, da se ustanovljajo za ženske srednje šole ter da se jih pod vedno bolj svobodomiselnimi pogoji pripušča k študijam na univerzah. Tudi v Ljubljani se ima višja meščanska dekliska šola razviti v ženski licej. Ta šola je na Slovenskem — razun učiteljišča — prva postojanka v dosego višje ženske izobrazbe. Pričakovati smemo, da bodo sledili drugi, važnejši koraki; saj se tudi pri nas ne bomo mogli ustavljati duhu časa. Obeta se nam, kakor gori omenjeno, že v bližnji bodočnosti ženski licej, ki bi se lahko preustrojil v ženski gimnazij, kadar bi razmere to priporočale. To pa bi se moralo zgoditi takoj, kakor hitro bi Ljubljana dobila svoje vseučilišče. Gotovo namreč ljubljansko vseučilišče ne bo hotelo delati izjeme v modernem razvitku visokih šol bo tudi marveč pripuščalo ženske k študijam na svojih fakultah. S tem bi slovenski narod le pridobil, ker bi Slovenke, ki morajo v velikem številu služiti si kruh izven narodnih mej, bodisi kot guvernante, vzgojiteljice, ali tudi poštne ekspeditrice itd., lahko v prihodnje v tujini dobivale boljšega kruha; doma se bodo pa mnoge tuje moči lahko nadomestile z domačimi.

Brez vseučilišča v Ljubljani pa bi gimnazij za slovensko ženstvo ne imel velike vrednosti. Kajti zgolj srednješolska izobrazba, brez višjih študij, ženskam — kakor sploh nikomur — ne more prinesiti posebnih koristi.

Ako je pa za večino možkih naših: dijakov pot na tuje univerze, ozir. studiranje na istih, v zvezi z ogromnimi težkočami

in najrazličnejšimi neprijetnostmi in neugodnostmi, se stavijo v tem oziru večini našega ženstva naravnost nepremagljive ovire. Pred vsem treba vpoštevati naše slabe gospodarske razmere, vsled katerih Slovencem manjka sredstev za vzdrževanje mladine na tujih univerzah. Za možko mladino je še kolikortoliko preskrbljeno z raznimi ustanovami in podporami, bodisi državnimi ali zasebnimi. Tudi roditelji in sorodniki več ali manj radi prinašajo gmotnih žrtev za višjo izobrazbo možkih rodbinskih členov; mnogokrat se pozabi na vse druge otroke ter se izda zadnji novčič za sina visokošolca. Pa tudi če dijak ne dobi nikake podpore, ali pa le nezatno, možno mu je še na kak način zaslužiti si vsaj za najpotrebnejše, da le more nadaljevati in končati študije. Vse drugačna je stvar v sedanjih razmerah za dijakinje. Tu bi pred vsem stali pred vprašanjem, ali morejo biti raznih ustanov in podpor deležne tudi študentke. Biti smemo gotovi, da, ako bi to vprašanje prišlo v razpravljanje na mero-dajnih mestih, bi rešitev v desetih slučajih za ženske gotovo izpadla neugodno. Potem stojimo pred okolnostjo, da se rodbine ne bodo tako kmalu emancipirale tradicije, po kateri se skrbi samo za višjo izobrazbo možkih ter se samo nje vzgaja k čim večji samostojnosti, ženske pa vporablja za delo ter se jim za to v najboljšem slučaju prizna kako doto. Za cilj vseh njenih stremeljenj pa se ji postavi — moža, zakon. Kjer pa je sin namenjen za »gospoda«, tam čaka sestre velika sreča, da bodo kdaj pri njem lahko zavzele mesto kuharice, gospodinje. — Brez podpore se ob sedanjih razmerah v tujih vseučiliških mestih ženska nikakor ne more vzdrževati. Pa še druga ovira stoji Slovenkam na potu do študiranja na tujih univerzah. Ta ovira je sicer le malokdaj edina in glavna, in tudi ni nepremagljiva, ali ovira je vendar. Mislim namreč na tradicionalno naziranje, ki stavi žensko pod kuratelo, ter zahteva, da živi in nastopaj

ženska, vsaj dokler je mlada, pod vednim varstvom in v vednem spremstvu matere ali kake starejše garde-dame. Zdaj je pa težko misliti, da bi mati ali kakšna teta mogla pustiti gospodinstvo in rodbino ter se preseliti z abiturijentko v tuje vseučiliško mesto, kjer ne biva nikaka sorodna ali sicer prikladna znana družina, da bi se pri isti dekle spravilo v varnost. Posebne gardne dame tudi ni mogoče najeti, in — evo, nove ovire za ženski vseučiliški študij v tujem mestu.

Vsem tem oviram in težkočam bi se v glavnem odpomoglo, ako bi dobila Ljubljana svojo univerzo. Že s tem, da bi domači najvišji ku'turni zavod priznal ženskam pravico do višje znanstvene izobrazbe, bi se izpodkopala tla predanju, ki jim krati to pravico ter jih zadržuje v nevednosti in površni plitkosti. Materijelno vprašanje bi postalo lažje in jednostavnejše, istotako bi postalo nepotrebno nadziranje, dokler bi sploh z drugimi tudi ta tradicija ne šla v grob. Z jedno besedo: Ustanovitev vseučilišča v Ljubljani je v najožji zvezi s specijalnimi interesi slovenskega ženstva v najširšem zmyslu ter mu mora že iz tega vzroka biti »srčna skrb.« Dolžnost vsake Slovenke je torej, da, kjerkoli in kakorkoli more, dela propagando za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani.

ŠTIRISTOLETNICA HRVATSKE UMETNE KNJIŽEVNOSTI.

Letos, meseca aprila, je preteklo 400 let, odkar je Marko Marulić, prvi po imenu poznani hrvatski pisatelj, napisal svojo epsko pesem »Judita.« Hrvati so z vzvišenimi slavnostmi proslavili štiristoletnico svoje književnosti ter spomin na nje ustvaritelja Marka Marulića.

Vsekako se je v Hrvatih že pred Marulićem pisalo v staroslovenskem in hrvatskem jeziku, ker Marulić sam piše o svoji

»Juditi«, da je »u verzih hrvatskih složena« in sicer »po običaju naših začinjavalac...«, ali vse, kar se je pisalo, se je ali pozgubilo, ali pa je bilo za umetno književnost brez pomena. Po pravici torej slave Hrvati v Marku Maruliću očeta svoje lepe knjige.

Marko Marulić je bil rojen v Sapljetu leta 1450. kot sin imovitega vlastelina. Obiskoval in dovršil je spljetske šole, potem pa šel na visoko šolo v Padovo — edini izmed šesterih bratov. V Padovi se je bavil s humanizmom, filozofijo, retoriko in poetiko. Bil je gotovo jako nadarjen mladenič, kar priča že okolnost, da so ga 22 let starega izbrali, da je v krasnem latinskem govoru v imenu svojih tovarišev pozdravil beneškega doža. Vrnivši se v Sapljet, živel je, kakor se o njem pripoveduje, lahkomišelnno, veseljaško življenje, ter je iz te dobe o njem ostala sledeča povest:

S svojim prijateljem Papalićem sta imela skupaj jedno ljubico. Zahajala sta k njej, menjavaje se vsako noč. Jeden je po svileni lestvici skozi okno splezal v dekličino sobico, a drugi je spodaj stal na straži. Neke noči, ko je bila vrsta na Maruliću, prosil ga je prijatelj, naj njega pusti k ljubici, v kar je Marulić privolil. Stal je na straži pod oknom. Ali prijatelja ni hotelo biti; stoprv proti jutru pade k nogam Marulićevim težka vreča — s truplom Papalićevim, z odsekano glavo.

Ta dogodek je silno pretresel Marulića; videl je v njem prst božji. Spreobrnil se je popolnoma, postal je strog asket. Stanoval je v samotni tih sobici, molil, se postil ter hodil edino v cerkve. Od tega časa se je posvetil znanosti ter jej ostal zvest celih 40 let. V starejši dobi je šel v samostan sv. Petra v Gluhi dolini, a že čez dve leti se je zopet povrnil v svojo sobico. Umril je leta 1524.

Evropsko slavo si je pridobil Marulić s svojimi latinskimi deli. Njegov »Evangelistarium« je doživel šest izdanj ter je preveden tudi na italijanski jezik. Prvič je bil

tiskan v Benetkah leta 1501. Knjiga »De institutione bene beateque vivendi« je izšla v izvirniku v desetih izdanjih in v italijanščini petkrat. To filozofski-moralično delo je prevedeno tudi na nemški, portugalski in francoski jezik.

Marulić se je bavil tudi z zgodovino in arheologijo ter napisal in izdal »Inscriptiones Solonitanae antiquae« in še več drugih latinskih spisov.

V hrvatskem jeziku je poleg »Judite« speval še drugi epos: »Suzana.« Obe pesmi obdelujeta znani svetopisemski zgodbi o Holofernu in čisti Suzani. Dalje je Marulić napisal v hrvaščini: Urehe duhovne, Dobri nauci, Stumačenje Kata — parafraza Katonovega distiha, Lipo prigovarjanje razuma i človeka, in mnogo drugih pesmi.

Tudi v hrvatski prozi je pisal Marulić ter prevel Tomaža Kempčana »Hojo za Kristusom« i. dr. Celo nekaj šaljevskih pesmi t. zv. »frottol« je napisal.

Hrvatska dela Marulićeva je izdal Kukuljević. Zbrana latinska njegova dela pa so leta 1601. izšla v Antwerpenu pod naslovom »Opera omnia Marci Maruli Spalatensis.«

Hrvatje so vsekako lahko ponosni na svojega prvega poznanega pesnika in pisatelja. — Marulić je postavil temelj hrvatski književnosti, ki se je sto let kasneje v Dubrovniku z nesmrtnim pesnikom Gundulićem in Palmotićem tako veličastno razvila.

Slava Maruliću!

POZNO, PA ŠE NE PREPOZNO. BOŽIDAR TVORCOV. KALUGA.

F. E. Korš. Prešernov album. Kritična zametka. Petrograd 1901.

Tako glasi v voljni transkripciji i prevodu naslov brošurice, katero je spisal ruski veščak slovenske književnosti sploh, književnosti Prešernove pa posebno, prevaja-

telj Prešerna v ruščino, zasluženi moskovski profesor i petrogradski akademik F. E. Korš. Brošurica pretresa tiste spise slovenske, ktere je zbral »Ljub. Zvon« v eno knjižico ter je razposlal svojim naročnikom kot poslednji sešitek za minulo leto pod naslovom »Prešernovega albuma.«

Ruskemu učenemu kritiku vsi spisi ugajajo, nekatere pa nahaja kar izvrstnimi. »Več Prešerna!« Ivana Prijatelja — obširno ekscerpira ter mu končno od sebe pridaja opominjo, katero priobčujem polno: »Naj mi čitatelji ne zamerijo za posebno obširen izvleček iz članka nadarjenega Prešernovega sorojaka«, pravi g. Korš. »Članek je vreden tega ne le po svojih dostojnostih, on tudi prelepo odgovarja tistim, kateri Prešerna dolže nemarnosti gledè slovanstva i domovine. Res je, da sam »Orglar« i »Nova pisarija« h koncu odgovarja tistim, kateri grajajo Prešerna za to, da je neki služil le svojim ličnim poetičnim nagonom ter čisti umetnosti, da je preziral vsakdanje nevezgode; taisto dela tudi Puškin v svoji besedi poeta s tolpom. Pa ni Prešernu, ni Puškinu ni bilo treba posebno zagovarjati se za to, da nista žrtvovala svoje nadarjenosti domovini, da nista pisala stihotvorna navodila k domoljubju. Ivan Prijatelj je res dokazal, da je bil Prešern više svojih sodobnikov i da je videl dalje njih; za to pa bi bilo čudno, grajati pesnika, da ni bil na višini položaja, ker se ni ponizil do večine! Kar zahtevajo od učitelja gledè neumnih otrok, dasi i tu želj otroških ne poštrevajo, ne moremo zahtevati od pesnika-genija kot navdahnjenega preroka. Če se mu godi, kakor se je godilo Kassandri, temu ni sam kriv. Pa še žalostneje je, se ve da, ne zanj, če trpi taisto osodo i tedaj, ko so posledice popolnoma dokazale njegovo previdnost. Kdor svojo delavnost sorazmirja samo s potrebščinami sedajnosti, ta je koristen, pa njegova korist je omejena časom i mestom; kdor pa ne dopušča, da bi sedajnost in

posamnost, da si bi bili mikavni, zaslanjali pred njegovim pogledom bodočnost i splošnost, ta ohrani svojo veljavo na dolgo, če ne na vselej, ter pridobi svojim sorojakom dolžni pomen i položaj mej človeštvom.

»Hrepenenje.« Nesmrtnim manom Prešernovim posvečuje Fr. Ks. Meško — nahaja g. Korš prezanimivo povestjo, ktera pa s Prešernom ni v nobeni pravi dotiki, če tako ne smatramo »posvečenje« i da junak i junakinja povesti bereta Prešernov sonet »Memento mori.«

»Mala rokavičarica« Fr. Govekarja — je, kakor meni g. Korš, polgodovinska, polbeletistična živa pripovedka, ktera nas znani z razmerami Prešerna k Ani Jelovšek.

»V samotni uri.« Ernestine Jelovšek — to so, po Korševem, spomini o Prešernu, nekoliko liričnega značaja, po vsebini pa ubogi; kajti dejstva so iz večine posneta po pripovedkah matere.

»Prešeren in kritika.« Fr. Ilešiča — udostoja g. Korš zanimive opombice, ktero pa le privajam polno: »Ta kratka zamêtkâ znanega veščaka rodne pismenosti prozvoja na jasen ut's: on menda ne ljubi Prešerna kot človeka, pa tega ne mara pripoznati. Odločneje govori v svoji knjižici »Prešeren i slovanstvo«, ktera je napisana v globokim znanjem dela i jako trezno, razen konca, kjer je treznost zamenila nekaka strastnost v razpravi o razmerah Prešernovih k ilirizmu, kteri ima še i zdaj svoje privržence mej Slovenci, največ, menda, na Štajerskem. Z vzgledom g. Ilešiča na Prešerna kak na rodoljuba se popolnoma strinja njegov recenzent, g. Perušek, v »Ljub. Zvonu« za januar, kjer mu stavi v zaslugo prepričalnost njegovih oporek tistim, kteri so videli v Prešernu političnega vodnika svojega naroda i mučenika za onega. Te zasluge g. Ilešiču ne bomo odrekli; pa — je li Prešern protivostavil ilirizmu le svojo mržnjo nanj? I mogel bi li on da Kopitar, s kterim pa si

Prešeren ni bil dober i kteri je bil v Beču, torej precej daleč od mesta, kjer so delovali ilirci, mogla bi li ta dva moža preprečiti razširjanje ilirizma na Kranjskem, če bi mu tam bila tla blagoprijetna i ugodna?« Po mojem, je ta opazka gosp. Korša najbolj zanimiva, i sicer ne le v enem, a hkrati v nekolikih obzirih: 1) Kolikor so meni znane sedanje razmere, se Féodor Evgenjevič menda moti, če meni, da je še dendenešnji kaj privržencev ilirizma v Slovencih. Ilirizem je mej Slovenci izginil, i celo spominov o njem je ostalo le malo. Ilirizem je pokopan na veke tudi mej štajerskimi Slovenci. Vzeli so ga s seboj v hladno mogilo taki stebri južnega slovanstva, kakoršni so bili Razlag, Raič, Trstenjak i še nekteri. I vseslovanstvo, se ve da vseslovanstvo **istinito i resno**, v njegovi smrti ne vidi nič hudega: kajti istinito i resno vseslovanstvo smatra take prikazni, kakoršna je bila ilirizem le preprekami k istini smeri, ravno tako, kakor sedanje bratenje Slovencev s Hrvati prav za prav ni nič drugoga, kakor minutni odidhlej na tistem etapnem potu po kterem nemški germanizem pomika avstrijski slavizem k končnemu cilju, k splošnemu zjedinenju malih, večih i precej velikih narodnih slovanskih grup... 2) Gola resnica pa je, da si na Kranjskem nikoli ni nahajal simpatij i opore ne le ilirizem, no i pravi slovenizem je tam vselej hiral i hira še tudi dnes. Če bi jednote, kakoršne bi Kranjski Slovenci sè svojimi sosedi davno mogli i morali sestavljati, če bi jednota slovenska mogla živeti, odgovornost Kranjcev za pogin slovenstva bila bi velika i strašna; pa nastali so časi, nastale so kulturne razmere, ktere štedijo le življenje v desetkih milijonov, — ergo: kudâ ni kin', vezdê klin, a Krajna je pred zgodovino slovenstva čista i opravdana... Vsaj jaz si dogodke poslednjih let na Kranjskem morem tolmačiti le tako: sapienti sat...

»Prešeren v najnovejši češki izdaji.« Jaromira Boreckega — tem povodom g. Korš čestita Čehom za najnovejše prevaje Prešerna, kakoršne je priobčil od Boreckega »Slovanský Přehled«, ter meni, da so češke prevaje Prešerna najbolj dovršene. Jaz g. Koršu ne bom oporekal, mislim pa, da je stvar taka: Če skromnost kinča mladino, pa venča tudi starino . . .

G. Korš konča svojo kritično zamétko tako-le: »Taka je vsebina tega slovenskega zbornika. Važen je za to, da je prinesel nekaj neznane do zdaj tvorine i da je obnovil nektera stara vprašanja i zadal celo nekaj novih.«

Korševo brošurico je do zdaj, kolikor je meni znano, prijavil mej Slovenci le »Ljub. Zvon«, v svoji junski številki, če se ne motim. Pa Ašker eva prijava je kratka i moji koj malo podobna po obliki i po zadržaju.

Torej se nadejam, da »Slovenka« las-kavo sprejme te moje vrst'ce, da si so nekoliko zapoznile. Slovencem pa bi svetoval seči po Korševi brošuri, posebno »ruski krožki« morajo si jo bez posebnih ovir naročiti kar celimi desetki ter na ta način skazati svojo čast i hvaležnost možu, kateri je sè svojim prevodom Prešerna na rusko za proslavo Prešerna da Slovencev več stvoril, nego more stvoriti celo tak cvet slovenskih pisateljev, kakoršni so zjediniili svoje moči i prijavili svoje plodove v »Prešernovem albumu.«

NOVE KNJIGE.

»Na Žerinjah«. Janka Kersnika zbranih spisov je izšel I sešitek II. zvezka. Vsebina tega sešitka je roman »Na Žerinjah.« Glavni junak je dedič barona Selskega, slikar Rogulin, ki se mudi na podedovanem razborškem gradu. Pri njem biva na počitnicah tudi ulanski častnik baron Gernau. Na sosedni grad Žerinje

pride na počitnice domača gospoda, grof Walden z ženo, hčerko Veroniko in njeno osirotelo sestričino baronico Ano. V gradu je še sestra gospodarjeva, teta Amelija. Ta je bila nekđaj zaročenka sosednega barona Selskega, ali nesrečen slučaj je hotel, da je nekega jutra ponesrečil v gozdu njen mlajši brat, s katerim se je bil Selski prejšni večer do dobra sprl. In ker je baš Selski prišel prvi in edni javit nesrečno smrt mladega grofa, obvladal je komteso Amelijo sum, da si je njen zaročenec iz maščevanja umazal roke s krvjo njenega brata, ter ga je s srdom pahnila od sebe, ne da bi si dala razložiti dogodek. Ona je ostala samica vse življenje, a baron Selski je šel v tujino, kasneje pa je živel samotarsko življenje na svojem gradu Razboru. Po smrti je zapustil vse svoje imetje sinu svoje sestre, s katero se je bil sprl za vedno, ker se je poročila s plebejcem. No, ker ni imel nikogar druzega na svetu, postavil je za dediča osebno nepoznanega mu nečaka. Ta je torej sedaj prvič bival na Razboru ter v družbi prijatelja Gernau-a često posečal sosede na Žerinjah. Zaljubil se je kmalu v grofico Veroniko, ki mu je vračala ljubezen, a le za igračo. Ko je prišel kasneje na Žerinje sorodnik grof Sori, podarila je Veronika njemu svojo ljubezen, a slikarja Rogulina, ki jo je interpeliral radi njenega vedenja, je mrzlo zavrnila, češ, da ga ne razume, da se jej zdi komičen. Slikar ji je odgovoril razburjeno, in drugi dan je dobil od grofa Sorija poziv na dvoboj. Isti se je tudi vršil, in Rogulin je bil težko ranjen. Dvoboju je bila slučajno prča mlada baronica Ana, ki je skrivoma ljubila slikarja. Vrgla se je k ranjencu na kolena, in on je baš odprl oči ter jo spoznal . . . Slikar je po dolgem času okreval, a mej tem se je poročila Veronika, do katere je slikarju ostalo samo še zaničevanje. Potem se je slikar pripravil na dolgo potovanje. Pred odhodom pa je našel dnevnik ranjkega strica, v katerem je bilo na posebnem listu opisano ponesrečenje mladega grofa Waldena ter izraženo odpuščanje komtesi Ameliji . . . Ta list je nesel Rogulin teti Ameliji na Žerinje, kjer je bila sedaj sama. Spoznala in obžalovala je kruto svojo zmoto. Tako je izginila zapreka, tajni prepad mej Waldenovo in Selskega rodbino, in Amelija, ki je vedela za ljubezen Anino, je že gotovo slutila, da

pride mej slikarjem in Ano do poroke. To se je po treh letih, ko se je Rogulin vrnil iz tujine, tudi srečno dovršilo. —

V tem delu Kersnik absolutno ni originalen; roman se zapleta in razvija kakor sto drugih v raznih literaturah iste in prejšne dobe. Tudi značaji so čisto šablonski. Kakšne določene vodilne ideje čisto manjka in, ker se dejanje vrši izven narodno-ljudskih sfer, smo s tem Kersnikovim delom manj zadovoljni, nego z drugimi njegovimi deli. Najbolj nam še ugaja začetek, v katerem je opisan kratek prizor pred vaško gostilno. Vsekako pa tega romana ne smemo Kersniku zameriti, ker treba pomisliti, v kateri dobi ga je napisal in da so tudi drugi veliki p satelji časih napisali kaj manj dobrega. Gotovo bo roman »Na Žerinjah« tudi sedaj marsikomu ugajal. — Toplo priporočamo, da se Slovenke in Slovenci v obilem številu naroče na Kersnikove zbrane spise, katerim je knjigarnar g. Schwentner omislil tako sijajno opravo. Cena jednemu sešitku je K. 2.50 po pošti 10 stot. več. Za prvi doslej izišli zvezek Kersnikovih zbranih spisov, obsegajoč romana Cyklamnen in Agitator, se dobe elegantne izvirne platnice, in sicer: a) platnene v 3-barvenem tisku po K. —.80, b) pol franc. (z modernim usnjenim hrbtom) K. 1.70. S poštino po 10 stot. več. Enake platnice izidejo tudi za ostale 4 zvezke. Spise in platnice je naročiti pri g. L. Schwentnerju, knjigarnarju v Ljubljani.

Sploh priporočamo, naj Slovenke povsod širijo navado, da bodo zanaprej kolikor največ knjige — slovenske seveda — tvorile godovna, novoletna in druga darila. Zlasti gospode prosimo, naj se ravnajo po našem nasvetu; dobra knjiga ba Slovenko, kateri hočete o svečani priliki napraviti majhno veselje, gotovo bolj razveselila, nego pa kakšen prazen — flirt.

Nedolžnim srcem. Pesmi s slikami. Zbral Anton Kržič. (Ponatis iz Vrtea in Angeljeka). V Ljubljani, 1901. Založilo društvo »Pripraviški dom.« Cena? — Zopet je izšla knjižica za našo šolsko dečo. Gospod Kržič je zbral lep venec pesmic nabožne in zabavne vsebine; otroci jih bodo gotovo z veseljem brali. Seveda ne vsi otroci, marveč le oni boljših, v urejenih razmerah živečih družin; delavskim otrokom stariši ne kupujejo knjižic, bodisi radi nedostajanja gmotnih sredstev, bodisi

radi nezavednosti. Mnogim malim proletarcom bi se ob čitanju teh pesmic mogle poroditi čudne misli, mnogim bi zvenele na uho kakor lepe bajke... No, vsekako bi knjižica le blažilno uplivala tudi na te male poredneže. Knjižica se bo deci gotovo posebno prikupila vsled ljubkih slik, s katerimi je bogato odičena. Pesmice same so mnoge prav lepe, n. pr. »V hribu«, (Silvin Sardenko), »Nocoj«, (Naum). »Tam na belem snegu...«, (Smiljan Smiljanič-Zupančič), »Tiho, tiho je...«, (Fanica Vovkova), »Poletni večer« (Jos. Volc), »Bom, bom...« (P. Cvetov) i. dr. V nekterih pesmicah pa je precej šablone in semtertje iz njih kar kriči diletantizem. Priporočamo knjižico kot jako primerno Miklavževo in božično darilo.

Novi Akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. Gojmir Krek. Založništvo L. Schwentner, Ljubljana. Vsebina 3. zvezka je sledeča: 1. Anton Lajovic (Dunaj): »Adagio« za velik orkester. (Čveteroročna priredba skladateljeva.) 2. Davorin Jenko (Belgrad): Na tujih tleh, dvospev s klavirjem. 3. Peter Jerab (Litija): Lahko noč, za moški zbor, tenor in bariton solo. 4. Lavoslav Pahor (Ljubljana): Na poljani, za bariton in klavir. 5. Karel Hoffmeister: Leži polje ravno. 6. Dr. Gojmir Krek (Ljubljana): V planiški raj! Koračnica za klavir. 7. Janez Laharnar (Št. Viška gora): Moj dom, za moški zbor.

»Zbornik pouke i zabave« izlazi na godinu u najmanje 5 svezaka od 40 do 48 str. 16. Cijena pojedinom svesku i s poštarinom 50 f. Svaki je zvezak za se cjelina. — Predplata na svih 5 svezaka stoji s poštarinom samo K 2.20. Svesci izmjenice donasaju poučne članke i beletriktiku. Tko želi, da se mu knjiga šalje u zatvorenoj kuverti, doplaćuje za 5 svezaka K 1. — Sve pošiljke (novci, radnje, anonse itd.) šalju se na adresu: Uprava »Zbornika« (MUC. Vladimir Jelovšek.) Prag-II. - 1521. (Česka).

Prijeli smo prvi zvezek tega zbornika s spisom: Prvi hrvatski pjesnici. Napisao Ph. C. Branko Drechsler. Pisatelj pred vsem opisuje dobo, iz katere so izšli in v kateri so živeli prvi hrvatski pesniki, ter tedanje odnasje. Potem se po redu bavi s pesniki samimi, mej katerimi posvećuje največ pažnje Hanibalu Luciću u z otoka Hvara.

BELEŽKE.

Ženske na poštah. C. kr. poštno in brzojavno ravnateljstvo v Trstu javlja:

Ozirom na to, da se na eraričnih pošt-nih in brzojavnih uradih tega direkcijskega okrožja brzkone več let ne bo potrebovalo novih ženskih močij, se od sedaj nadalje ne bo več jemalo ozira na prošnje za po-deljenje služeb pošt-nih in brzojavnih mani-pulantinj ali za zaznamovanje za take službe in končno na prošnje za dopuščanje k manipulacijski službi.

Gospod Karol Linhart — »entbehrt... nicht einer gewissen Komik...« Zadnja številka dunajskih »Documente der Frauen« prinaša na prvem mestu članek o ženskem gibanju na Slovenskem, ki ga je napisal znani slov. soc. demokrat in najozji somišljenik »Rd. prapora«, g. Karol Linhart. Ko smo prečitali ta članek, smo se prav od srca smejali. Ob enem pa smo se ču-dom čudili, da po gotovih dogodkih g. Linhart svojega članka ni umaknil ali pa ga vsaj temeljito predelal. G. Linhart je namreč članek napisal in odposlal ured-ništvu »Doc. der Fr.« že pred več meseci, nekako tedaj, ko se je vnela mej »Slovenko« in »Rd. praporom« prva polemika. Takrat g. Linhart še ni vedel, da od v olje za usta-novitev vseslovenskega ženskega društva do dejanja ni daleč, in da bo kot prva v tem društvu predavala — gca. Zofka Kveder in kako bo predavala... Takrat takoj obelodanjen, bi članek ga. Linhart sicer tudi ne odgovarjal resničnim razmeram, ali imel bi vsaj zmisel o se-bnega mnenja, osebnega pojmovanja. Danes pa ga najmileje kakarakterizujemo z besedami g. Linharta, da članek »... ent-behrt, unter die Lupe genommen, nicht einer gewissen Komik...«

G. Linhart deli žensko gibanje na Slovenskem v pleve in zrnje ter v tri »temeljno različne« kroge. O prvem krogu piše tako-le:

»Prvemu krogu, prvi fazi, če jo vza memo pod drobnogled, ne manjka nekake komike. V »Slovenki« se je že večkrat vspodbujalo k ustanovitvi »vseslovenskega ženskega društva«, toda od volje do dejanja je daleč, in dosedaj se še ni prišlo do tega, da bi se dalo vspodbuji realnejšo obliko. Udje prvega kroga pa zadnji čas mnogo o tem govore, in bati se moramo,

da izvedejo tak eksperiment. Bati za to, ker bi se o izvedenju te ideje optimisti, ki pričakujejo tu kak poriv modernih žen, in idealistke ustanovnice, ki v svoji naivnosti gledajo razmere v roznatem blešču svojega salonskega vzdušja, kaj bridko razočarali. Prvi bodo videli, da je frazasto navdušenje bilo le plamen slame, ki o prvi ostrejši sapici ugasne — idealistke našega kroga pa si nabavijo moralčno naduho... Ti človečki smatrajo stvar kot »Pariško modo«, to so mlečnate moralistke, ki krasno upoštevajo teorijo zadovoljstva ter se kveč-jemu »emancipirajo« do platoniskih zaljubljenih pesmi. Njihovemu počenjanju nedostaje že v naprej vsake realne podlage in premišljenosti, salonsko gibanje mora končati, kakor vsaka komedija, s presrčnim smehom »musjéh Publika.« Te sicer prav honetne ljudi ima človek lahko rad, a resnimi jih smatrati ne more.« (K tem vrsticam pišemo komentar kasneje.)

Drugi krog tvorijo socijalno-demokratične ženske, ki so zasnovale strokovno društvo idrijskih izdelovalk čipk, z imenom »Veda.« O tem društvu še ni bilo mnogo slišati, še manj pa o soc. demokratičnih ženah v obče. Pred nekaj leti je sicer na shodih g. Kristana pač nastopala neka tovarniška delavka; ali kmalu je morala uvideti, da ji kot soc. demokratki ne bo možno shajati s svojimi tovarišicami v tovarni, ter je tudi skoro svoje soc. dem. prepričanje obesila na kol. V najnovjši čas pa je stopila na pozorišče druga socijalna demokratka — ga. Ada Kristan — nota bene — kot druga in ne kot prva, kakor pravi g. Linhart. O drugem socij. dem. ženskem gibanju nam ni nič znanega.

Tretji krog tvorijo one Slovenke, katerim je vodnica — gca. Zofka Kveder. Tu sledi dve strani obsegajoč slavospev Zofki in njenim spisom, sosebno njeni knjigi »Misterij žene«, katere pa slovensko ženstvo pač ni tolmačilo tako, kakor g. Linhart. Potem pa pravi g. Linhart, da je z Zofko in njenimi spisi poglavje o ženskem gibanju na Slovenskem prav za prav končano. Vendar pa še hitro napravi sledeči resumé o početkih gibanja:

»Dva tabora si stojita torej tukaj nasproti, pravzaprav dve stranki v enem taboru, ter bijeta razkačen domač boj. Na eni strani starost, krščanska ponižnost, askeza nasproti človeškemu pravu; na drugi

strani divja, razposajena mladost, ponosna naprednost, žlahtno uživanje — na eni strani gospa Nama . . . , na drugi emancipistka. Nekako na sredi stoji žensko glasilo »Slovenka«, ki pa še dandanes seveda ne odgovarja temu, kar razumevamo z besedo »ženski list«, marveč tvori več ali manj beletristično smotro, ki prinaša semtertje tudi dobre stvari. No, napredek je končno že v tem, da se je kaj dobrosrčni (urgemütlich) rodbinski list spremenil v revijo, ter upamo, da se o utrjenju uredništvene hrbtenice stori tudi skok do ženskega lista.

Sedaj pa postavimo nasproti vsem tem izvajanjem g. Linharta sledeča dejstva: Ideja vseslovenskega ženskega društva je postala dejstvo; društvo ima že svoje prostore, čeprav provizorne, ima bogato knjižnico, prireja sestanke in predavanja. To je prvo. Potem so članice tega društva in tudi odbora — vsaj kolikor je nam znano — jako izobražene in resne žene, ki gledajo življenje naravnost in ne skozi rožnato salonsko luč, ki imajo resen namen, delati v »povzdigo duševnega obzorja najslabše situiranih ženskih slojev.« Upati moramo, da bodo te žene svoj plemeniti namen vsaj v bližnji bodočnosti počele potom društva izvrševati. Končno je »Splošno slovensko žensko društvo«, iz katerega se g. Linhart tako neusmiljeno norca dela, za svoje prvo javno predavanje povabilo geo. Zofko Kveder, ki je povabilo tudi sprejela. Zofka Kveder, ki stoji nad vse vzvišena v očeh g. Linharta, ta edina apostolica pravega ženskega gibanja na Slovenskem — kakor pravi g. Linhart — je predavala v »Sploš. slov. ženskem društvu« ter v svojem govoru tudi priznala veliki pomen in namen tega društva ter sploh govorila tako, da se je z njenim govorom lahko strinjala tudi vsaka konservativka — nikakor pa ne tako povsem prava moderna emancipistka. Ne vemo seveda, ali je gea. Zofka govorila zgolj po prepričanju, ali pa je razumno računala z okolnostmi . . . Vsekako njena izvajanja socialnim demokratom niso ugajala, kar je nekdo v »Rd. praporu« dovolj jasno povedal. In g. Linhart, ki tako navdušeno priseza na Zofkin prapor, se ni zglasil v obrambo Zofke, kakor se tudi tedaj, ko je del slovenskega novinstva tako čudno sprejel »Misterij žene« in ko te knjige oficijelna slovenska revija »Ljub.

Zvon« še omenila ni niti z jedno besedico — ni oglasil g. Linhart in soc. demokratično glasilo sploh ne. Pač pa je to odločno storila — »Slovenka«, ki po Linhartu z ženskim gibanjem na Slovenskem nima nič skupnega ter stoji izven mej tega gibanja.

Zanimivo, res! G. Linhart pozna na Slovenskem soc. demokratično žensko gibanje, dalje specijelno Zofkino strujo in gibanje za vseslovensko žensko društvo. »Slovenki« pa ne priznava nikake vloge in nikakega mesta v vsem ženskem pokretu na Slovenskem. »Slovenka« mu ni družega nego beletristična revija. No, nam se to priznanje zdi nad vse laskavo, ali sprejeti ga ne moremo. Vemo in trdimo marveč, da je baš »Slovenka« edino, pravo vidno znamenje modernega ženskega gibanja na Slovenskem. »Slovenka« sicer ne prinaša tako silno modernih člankov kakor n. pr. »Documente der Frauen«, pač pa sistematično in dosledno deluje v prosep ženskega vprašanja na Slovenskem. računaje o tem z našimi narodnimi razmerami in z razvojnimi štadijem slovenskega ženskega gibanja. »Slovenka« je edino torišče, na katerem se v Slovincih bije boj za žensko enakopravnost in na katerem se dela za probu o ženstvu v modernem zmislu. Za sabo nimamo nobene stranke, pač pa vse one slovenske ženske in moške, ki so za zdravo žensko emancipacijo.

Gea. Zofka Kveder priobčuje svoje slovenske spise skoraj izključno v »Slovenki«, a tudi njen »Misterij« je na Slovenskem gotovo imel največ odjemalk in čitateljic mej našimi naročnicami. Sploh pozna naše ženstvo pisateljico Zofko ponajveč iz »Slovenke«, s katere programom so se dotični njeni spisi vedno vsaj deloma strinjali. Nezmislno je torej govoriti o posebni Zofkini struji, ki bi s »Slovenko« ne imela nič skupnega. Tudi v »Sp. ženskem društvu« ima »Slovenka« dovolj naročnic in še več čitateljic in somišljenic, v kolikor se oba programa že itak ne pokrivata. Zato je istotako nezmislno govoriti o tem društvu kot o separatnem ženskem gibanju, brez vsake zveze s »Slovenko«. — Nedavno je krog zavednih tržaških dam v »Edinosti« priobčil izjavo, v kateri se priznava popolno solidarnega in zadovoljnega z delovanjem »Slovenke«, — Posebno pa dokazuje

baš ojstra polemika »Rd. prapora« z našim listom, da isti ni zgolj belestritična revja. No, brez ozira na vse to, brez ozira na mnoga privatna pisma, ki pričajo, da se »Slovenka« vpoštevata kot žensko glasilo, brez ozira na to, da so mnogi srbski in nekateri hrvatski listi, dalje češki »Čas« in »Doc. der Frauen« poročali o »Slovenki« kakor modernem ženskem listu*) brez ozira na vse to, zadostovati mora g. Linhartu, za dokaz, da je »Slovenka« modern ženski list, sledeče: Gospica Zofka Kveder, ki je bila obveščena o članku ga. Linharta, hotela se je že pred meseci za »Slovenko« potegniti in razpolagati pri uredništvu »Documente der Frauen«, rekši nam osebno: »Zakaj naj bi se »Slovenki« godila krivica! Jaz poznam dovolj slovenskih ženskih listov, a reči moram, da je »Slovenka« med najprvimi.« Mi pa smo prijazno ponudbo gce. Zofke hvaležno odklonili, ker smo gu. Linhartu privoščili malo — blamaže. Saj, da bo se tako blamiral, nismo mislili.

Tudi pokret kršč. soc. žen na Slovenskem je ta vestni informator popolnoma prezrl!

Vsekako bi bilo pošteno od g. Linharta, da bi popravil mistifikacijo čitateljev »Docum. der Frauen« glede slovenskega ženskega gibanja.

† **Fran Kalister.** Dne 27. novembra t. l. je po kratki bolezni nenadoma umrl znani mecen slovenski, gospod Fran Kalister, veleposestnik v Trstu.

Pri nas so redki možje, ki bi se potem, ko so dospeli do velikega premoženja in z istim združene moči, še hoteli spominjati svojega revnega naroda ter se smatrati še za ude istega. Taka sijajna izjema je bil pok. Fran Kalister.

Kot najbogatejši mož velikega trgovskega emporija se ni le nikdar sramoval svoje slovenske narodnosti, marveč je tudi vselej vestno vršil svoje dolžnosti do iste.

*) »Čas« od 26. septembra t. l. štev. 266. piše: „Slovenské ženy pokrokové mají velice pěkný list „Slovenka“, vycházející v Terstě. Systematicky spořádaným obsahem, rázem úplně moderním a samostatností svou získává všechny sympatie a jest jen škoda, že neznalost krásné slovinštiny u nás nám brání, abychom Slovenku co nejvíceji doporučili. Tož aspoň upozorňujeme!“

Nešteti so darovi, ki jih je naklonil v slovenske kulturne in politične svrhe. Ni mogoče na omejenem prostoru in ob zaključku lista naštetih vseh zaslug blagega pokojnika: le toliko naj omenimo, da je le njegova dobrotljivost omogočila mnogim našim nardarjenim mladeničem, da so študirali, in da mu je srce gorelo enako za vse slovenskega ljudstva

In če bi ne storil druga, nego da je zagotovil obstanek „Edinosti“, kateri je pripomogel do lastne tiskarne, to dejstvo samo bi mu zagotovilo časten prostor v zgodovini preporoda našega naroda. Kajti kdor bo pisal historijo naših bojev z mogočnim, brezobzirnim sovražnikom ob Adriji, moral bo upoštevati važno ulogo, ki jo je od prvega početka pa do danes v tej nejednaki borbi igral list „Edinost.“ Zasluga „Edinosti“ je v prvi vrsti, da je tržasko — mestno in okoličansko — Slovenstvo najvzbujenejše po vsej domovini.

Ob blagopokojnega Frana Kalistra dobrotah se je razvijala tudi „Slovenka“; saj je bila sprva priloga „Edinosti“, a tudi dandanes, kot samostojen list, bi ne mogla uspevati, da ni v konsorciju „Edinosti“, ki jo zalaga in izdaja, tako idealnih mož, kakor je bil Fran Kalister.

Storili bomo torej le svojo dolžnost, ako tudi mi okrog „Slovenke“ blagemu pokojniku, ki ni zakopal svojih „talentov“, ohranimo hvaležen spomin. Slava slovenskemu mecenu!

Ženska v državni lekarniški službi. Niževstrijško namestništvo je imenovalo gospico Gizelo Kun za farmacevtsko aspirantko dunajskih bolnišnic. To je prvi slučaj v Avstriji, da se nahaja ženska v državni farmacevtski službi.

Na graški univerzi je bilo v pretečenem semestru slušateljic: na juridični fakulteti 1 izredna slušateljica, doma z Ogrskega, in 17 hospitantk iz naše državne polovice; na medicinski: 2 imatrikulirani (pravi) slušateljici iz Avstrije, 2 hospitantki iz Avstrije in 1 hospitantka iz Ogrske; na filozofski fakulteti: 3 imatrikulirane slušateljice iz Avstrije, izredne slušateljice: 4 iz Avstrije, 1 inozemka in hospitantk: 19 iz Avstrije, 3 iz Ogrske, Ali je med njimi ktera Slovenka?

Umrljivost otrok. Nedavno je izdal dr. Fr. Prinzing, zdravnik v Ulmu, svoje zanimive preiskave o vzrokih umrljivosti otrok v mestih in na kmetih. Na južnem Nemškem in v Avstro-ogrski je umrljivost otrok večja na kmetih, v velikem delu Pruske pa v mestih. Vzrok temu razločku je način hranitve. Tam, kjer navadno matere doje svoje otroke, je umrljivost večja v mestih, ker morajo matere pomagati očetom zasluževati. Kjer pa se otroke hrani umetno, jih umira manje v mestih, ker je meščanke lažje prepričati o pametnem načinu hranitve. Umrljivost pada znatno vsled sanitarnih zboljšav v velikih mestih. Sploh je umrljivost otrok v ozki zvezi z vrsto hrane in njenim spreminjanjem nadalje od gospodarskega položaja prebivalstva in od večje ali manjše samostojnosti mater. V delavskih družinah, kjer je mati prisiljena delati, da pomaga vzdrževati družino, umira največ otrok.

Poštarice na Angležkem. Kakor v marsikaterem drugem poklicu, tako so si Angležkinje osvojile že davno službe v raznih strokah kralj. pošte. Pravzaprav nahajamo že od leta 1853. ženske v poštni službi na Angležkem. Leta 1871. — takrat je bil s pošto združen že brzojav — je služilo pri angleških poštah že 972 žen. Leta 1875. odprle so se ženam službe knjigovodij poštne hranilnice; v tem položaju se nahaja dandanes 1500 žen. Leta 1881. pripustili so žene v oddelek poštних nakaznic, kjer danes deluje 750 žen. Vseh poštних uslužbenk je sedaj na Angležkem 34.000.

Nemške žene proti društvenemu zakonu. Začetkom m. m. se je vršil občni zbor zveze naprednih ženskih društev v Berlinu. Ker je policija šikanirala zborovalke s tem, da je hotela nadzorovati zborovanje v prostorih državnega zbora, sklical se je poseben ženski shod, kjer se je energično protestiralo proti društvenemu zakonu ter je gđc. dr. iur. Augsburg v svojem govoru povdarjala, da mora vsak državlján zahtevati od drž. zbora zakon, čegar jedini člen naj se glasi: »Vsi zakoni zveznih držav za društva in shode so razveljavljeni.« Sprejela se je tudi ojstra resolucija v tem smislu. Tudi o nadaljnih razpravah občnega zbora je prišel na vrsto ta prednost ter je gđc. Ana Papritz pozivala žene na boj proti društvenemu

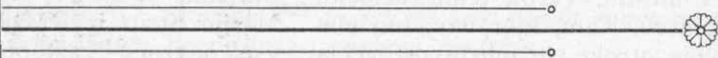
zakonu, ki je — mimogrede povedano — velikanska ovira ženskemu gibanju tudi v Avstriji. Istotako je društveni zakon prišel v razpravo tudi na občnem zboru splošnega nemškega ženskega društva, ki se je vršil začetkom oktobra v Eisenachu. Sklenila se je v smislu predloga gospe Marije Stritt iz Draždan resolucija, da se vse navzoče zastopnice ženskih društev pozivajo, z vsemi možnimi sredstvi delovati na to, da se ustvari jednoten nemški društveni zakon, ki bo dovoljeval ženam iste pravice kakor moškim.

Postaje za pravno varstvo žen na Nemškem. Na občnem zboru zveze naprednih ženskih društev v Berlinu je poročala gđc. Marija Raschke o snovanju podružnic centralne postaje za pravno varstvo žen v Berlinu. Sedaj obstoji že v 22 mestih 25 takih postaj za pravno varstvo. Pomoči iščoče ženske se najraje poslužujejo tega posredovanja, ki je brezplačno, ter svoje zadeve najraje zaupajo svojim spolnim tovarišicam. Predstojnice postaj za pravno varstvo, ki niso juristke, izročajo slučaje pravnim zastopnikom. Svrha takih postaj za pravno varstvo je zmanjšanje števila pravnih poravnav. Ako pa vendar pride do tožbe, potem zastopa žene postaja za pravno varstvo tudi pred sodiščem.

Tudi na občnem zboru splošnega nemškega ženskega društva v Eisenachu se je poročalo o postajah za pravno varstvo, in sicer sta govorili o tem predmetu gospa F ü n g s t iz Frankobroda n. M. in Julija Eichholz iz Hamburga. V obeh mestih obstoječe pravnovarstvene postaje so se izvršno obnesle, posebnó o zakonskih sporih, radi plače itd. Nerásko ženstvo torej že krepko deluje tudi na tem polju samopomoči; mi moramo le želeti, da jih Slovenke začnejo čim preje posnemati.

Priloga. Današnji številki prilagamo za izvenmestne naročnike poziv ženske podružnice družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu glede darov za božičnico in dotične nakaznice ter prosimo sè svoje strani, da bi se cenjene naročnice posleđnjih rado-darno posluževale.

P. N. NAROČNICAM

Ě IN NAROČNIKOM!

Peti letnik „Slovenke“ gre h koncu, a mnogi še niso poravnali naročnine za IV., da celo za III. leto ne.

Ker moramo biti do konca leta na jasnem, je-li naš list aktivno podjetje ali ne, in bomo-li mogli izdajati tudi nadalje edini ženski list, prosimo vse, ki so še zaostali z naročnino, da nam jo gotovo poravnajo tekom meseca decembra t. l.

Primorani smo o tej priliki izreči svoje začudenje nad postopanjem nekaternikov, ki lepo ves čas sprejemajo naš list, proti koncu leta pa ga vrnejo z opombo, da ga niso naročili.

„Slovenka“ ni kako koristolovno židovsko podjetje, a brez podpore od strani naročnic in naročnikov in o takim nehonetnem postopanju posameznikov ne more izhajati.

Ponavljaje prošnjo za poravnanje starih dolgov beleži z odličnim spoštovanjem

UPRAVA „SLOVENKE“. ☉

**Odlikovan fotografski
• • • atelier • • • A. Jerkič
v GORICI**

➡ Gosposka ulica št. 7. ➡

edini zalagatelj c. kr. drž. uradniške zveze za Goriško, sprejema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela.

Novi, velikomestno urejeni atelier odgovarja vsem modernim zahtevam te stroke.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje, 20—25 gld. tisoč.

Na zahtevo se pride fotografovati dotični kraj.

2-12

Nikaka skrivnost ni več, da si napravi vsakdo doma

sam brez vsake priprave in težave najfineje likerje po francoskem zistemu s pomočjo ekstratov; isti stanejo za vsakih 5 litrov likerjev in sicer: Tropinovec, Absint, Vermut, Ruski pelinovec, Češki liker, Kimel po 80 kr.; slivovec, rum, češnjevce, alaš, alpski liker po 85 kr. in Konjak Benedik tinee, Chartreuse, Plzenski liker po 95 kr. Razpošiljam proti predplačilu v znamkah ali s pošto nakaznico; po poštnem povzetju 10 kr. več. Vsaki pošiljati pridenen navodilo, kako se napravi liker. Preprodajalec, če naročijo več blaga, se cene mnogo znižajo.

2-12

JOSIP GOMBAČ, TRST, ULICA GEPPA 16. II.

Slovenke!

Spominjajte se

družbe ♦ ♦ ♦ ♦

sv. Cirila in Metoda

in

zavoda sv. Nikolaja

v Trstu.

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom,

ulica S. Francesco št. 2, I. n.

Telefon 529.

Hranilne ulege se sprejemajo od vsakega, če tudi ni ud zadruga in se obrestujejo po 4%. Rentni davek od hranilnih ulog plačuje zavod sam. Vloga se lahko po 1 krono.

Posojila dajejo se samo zadržnikom in sicer na uknjižbo po 5 $\frac{1}{2}$ %, na menjico po 6% na zastave po 5 $\frac{1}{2}$ %.

Uradne ure so: od 9—12 dopoldne in od 3—4 popoldne.

Izplačuje se: vsaki dan ob uradnih urah ob nedaljah in praznikih je urad zaprt.

Poštno hranilnični račun 816.004.

KADILCI!

ZAHTEVAJTE POVSOD
CIGARETNE PAPIRČKE
V KORIST DROŽBI SV. CIRILA IN METODA
KATERI SO NAJBOLJŠI OD VSEH DRUGIH
GLAVNA ZALOGA:

JOS. ŠTOKA-TRST

Prosimo za pravočasno
obnovitev naročnine na

☉ ☉ Slovenko! ☉ ☉

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXX **Kavarni** XXXX
"TRGOVINSKA" in "NEMŠKA"

Kjer sta shajališči
vseh Slovanov v Trstu

priporoča lastnik **Anton Šorli**

Na razpolago so vsi slovanski in drugi
častniki.

Posebne shrambe za partijago cenjenim gostom.

Pozor „Secession.“

Kuhinjska posoda od sivega emaj-
liranega železa, prekaša vse druge enake
izdelke na trpežnosti in vztrajnosti ter
je zelo po ceni in brez konkurence. Za-
loga popolne kuhinjske oprave. No-
vost te vrste je patentovani stroj za
kuhanje kave ali čaja, ki deluje sam
od sebe, ne da bi ga bilo treba nad-
zorovati. Izključno prodajo ima

Anton Amadeo

zaloga železja, kovin in kuhinjskih potrebščin
TRST — ulica Barriera vecchia 5 — TRST

Zavarovanje življenja

je eminentne važnosti za vsacega človeka, osobito pa za
gospodinje in matere.

V marsikateri obitelji je življenje moža oziroma očeta edini kapital, od katerega je odvisen blagor cele družine. Ako mož predčasno umrje in zapusti nepreskrbljeno udovo z otroci, je često cela rodbina izpostavljena najhujši bedi. Skrbni soprogi toraj ne more biti vsejedno, ako so soprogi oziroma otroci zavarovani ali ne. Z zavarovanjem na življenje je možno: Varovati družino za slučaj smrti rediteljeve, preskrbeti otrokom do, zagotoviti obstanek zakonskim, množiti rodbinsko premoženje, višati privatni kredit trgovcu, obrtniku itd.

Pod najugodnejšimi pogoji sprejema

„SLAVIJA“

vzajemno zavarovalna banka v Pragi zavarovanja na smrt in doživetje, dote otrokom in pokojnine. Ker ves čisti dobiček pripada članom, se po petletni zavarovalni dobi zmanjšujejo uplačila.

Doslej se je članom plačalo dividende	K 716541:28
Reserve in fondi znašajo	„ 20579494:88
vsa dosedanja izplačila pa	„ 62922942:86

Pojasnila radovoljno daje

Generalni zastop banke „Slavije“ v Ljubljani

— v Gospodskih ulicah št. 12. —